

Arbetsskador

Bedömningen av arbetsskada
vid annan skadlig inverkan i arbetet

Rättslig kvalitetsuppföljning

Utgivare: Försäkringskassan
Rättsavdelningen

Upplysningar: Anna-Klara Ericmats
010-116 16 14
anna-klara.ericmats@forsakringskassan.se

Webbplats: www.forsakringskassan.se

Förord

Försäkringskassan använder en modell för systematisk kvalitetsutveckling i syfte att kunna bedöma, redovisa och utveckla kvaliteten i handläggningen samt skapa lärande för medarbetarna och myndigheten genom samlad och systematisk uppföljning och analys. Modellen bygger på uppföljningar med hjälp av kvalitetsindikatorer, kvalitetsuppföljningsverktyget Væksten och rättsliga kvalitetsuppföljningar. Arbetet med systematisk kvalitetsutveckling utgår från Försäkringskassans kvalitetsdefinition. Med kvalitet avses att myndigheten bedriver en verksamhet som präglas av rättssäkerhet, service och effektiv användning av resurser.

Rättsavdelningen ansvarar för de rättsliga kvalitetsuppföljningarna, som främst fokuserar på aspekten rättssäkerhet i kvalitetsdefinitionen. Med rättssäkerhet menar vi en korrekt och enhetlig rättstillämpning samt att handläggningen sker skyndsamt utan att rättstillämpningen åsidosätts.

I denna rapport presenteras resultatet av en rättslig kvalitetsuppföljning av arbetsskador. Fokus ligger på utredningen och bedömningen av vad som är en arbetsskada.

Rättschefen har beslutat om den del av rapporten som avser den rättsliga uppföljningen. Generaldirektören har beslutat om verksamhetens åtgärder med anledning av de rekommendationer som har tagits fram i rapporten.

Rapporten är skriven av Anna-Klara Ericmats, rättslig expert vid Rättsavdelningen. Ett tack riktas till övriga personer inom Försäkringskassan som har medverkat i uppföljnings- och analysarbetet.

Kjell Skoglund
Verksamhetsområdeschef
Verksamhetsområde Process- och socialförsäkringsjuridik,
Rättsavdelningen

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Bakgrund	7
Syfte	7
Metod	7
Om handläggningen	9
Förutsättningar för handläggningen	9
Stöd för handläggningen	9
Om regelverket	12
Vad är en arbetsskada?	12
Bevisregler	13
Faktorer att väga in i bedömningen	13
Beskrivning av ärendena	16
Underlag och utredning	17
Beslutsunderlagen	17
Skadliga faktorer i arbetet	18
Exponeringens storlek.....	21
Konkurrerande orsaker – riskfaktorer utanför arbetet.....	22
Befintligt skick	23
Tidigare besvär	25
Tidssamband.....	26
Tillräcklig kunskap.....	27
Är utredningen tillräcklig för att fatta beslut?	28
Vad saknas det uppgifter om?	29
Bedömningen	32
Bedömningen av arbetsskada	32
Hypotetisk fråga kring arbetsplatsutredning.....	33
Sammanfattande diskussion och slutsatser	35
Rekommendationer och åtgärder	38
Bilaga 1	41

Sammanfattning

I denna rapport redovisas en rättslig kvalitetsuppföljning som syftar till att ge fördjupad kunskap om den rättsliga kvaliteten i bedömningen av vad som är en arbetsskada där skadeorsaken har varit annan skadlig inverkan i arbetet.

Uppföljningen har omfattat samtliga ärenden med annan skadlig inverkan än olycksfall som skadeorsak där rätten till livränta har prövats under perioden 1 januari – 30 april 2017. Bedömningen har gjorts utifrån bevisreglerna från 2002 och uppföljningen omfattar endast ärenden med en ny skada.

Resultatet är mycket positivt vad gäller den rättsliga kvaliteten i bedömningen av vad som är en arbetsskada. Granskarna skulle göra samma bedömning som handläggarna av om det finns en arbetsskada i totalt 97 procent av de tillräckligt utredda ärendena. Där ingår både de ärenden där granskarna gör helt samma bedömning, det vill säga att de instämmer både i beslutet och i motiveringen till beslutet, samt de ärenden där de delvis håller med, det vill säga att de instämmer i beslutet men skulle använt en annan motivering. Endast i fem ärenden skulle granskaren göra en annan bedömning än den som handläggaren har gjort. Detta tyder på att bedömningarna av vad som är en arbetsskada är korrekta under förutsättning att ärendet utreds tillräckligt.

Vad gäller vad som krävs för att utredningen ska anses vara tillräcklig visar uppföljningen att styrningen är motstridig. Uppföljningen är gjord utifrån de juridiska krav som ställs på utredningen, vilket har medfört att endast 60 procent av ärendena har bedömts vara tillräckligt utredda. Det finns dock ingenting i uppföljningen som motsäger att handläggarna följer produktionsprocessen och vägledningens metodstödsdel när de gör sina utredningar. Utredningarna har gjorts på ett systematiskt sätt och är i stora delar väl genomförda, men utifrån ett rent juridiskt perspektiv är de inte alltid tillräckliga. Det är möjligt att bedömningen av om det funnits en arbetsskada har varit korrekt även i dessa ärenden, men eftersom utredningen inte har bedömts vara tillräcklig har granskarna inte kunnat ta ställning till den slutliga bedömningen i ärendet.

Motstridigheten består i en diskrepans mellan de rättsliga kraven på utredningen såsom de å ena sidan beskrivs i förarbeten och i vägledningens tillämpningsdel och hur kraven på utredning å andra sidan beskrivs i produktionsprocessen och vägledningens metodstöd för bas- och exponeringsutredning. Ärendena ska alltid utredas utifrån vad deras beskaffenhet kräver. Men när handläggaren ska ta ställning till om det finns ett behov av att komplettera utredningen läggs ribban i dag för lågt i processbeskrivningen och vägledningens metodstödsdel och komplettering med arbetsgivaren eller annan arbetsplatsutredning görs inte i tillräcklig utsträckning. Normalfallet ska vara att komplettering görs och inte tvärtom.

Även om granskarna främst har saknat utredning med arbetsgivaren i de ärenden som inte har bedömts vara tillräckligt utredda så har det i viss utsträckning även saknats andra utredningsdelar. Det har främst handlat om utredning om riskfaktorer utanför arbetet och utredning med den försäkrade om exponeringens storlek. De har även saknat bedömning av konkurrerande orsaker i en del av ärendena. Det är möjligt att handläggaren har bedömt att riskfaktorerna inte har varit konkurrerande orsaker till skadan, men inte dokumenterat sin bedömning i ärendet. Uppföljningen visar också att uppgifterna i de underlag som inte är medicinska generellt oftast härrör från den försäkrade själv. Om det inte finns något i utredningen som på ett mer objektivet sätt bekräftar den försäkrades uppgifter medför det en obalans som kan vara problematisk när bedömningen ska göras av om det föreligger en arbetsskada.

Det finns också en motstridighet vad gäller kraven på utredning där uppföljningen förvisso visar att ärendena inte alltid är tillräckligt utredda, men samtidigt konstaterar att det finns väldigt mycket utredning i ärendena. Ärendena är mycket komplexa att utreda och det behövs omfattande och många medicinska underlag som sträcker sig långt bak i tiden för att handläggaren ska kunna göra en korrekt bedömning av om det finns en arbetsskada. Det är därför inte konstigt att det är vanligt med 30-40 olika beslutsunderlag i ett ärende. Granskarnas uppfattning är att de medicinska underlagen generellt har hållit god kvalitet och att det snarare har förekommit ärenden där granskarna önskat mer underlag; handläggarna har begärt in journaler från och med visandedagen men granskarna ansåg att det behövdes journaler för tid dessförinnan.

Det har funnits ärenden i uppföljningen med ända upp till 70 olika beslutsunderlag. Underlagen kan både vara sådana som den försäkrade har lämnat in själv och sådana som handläggaren har begärt in. I de fall den försäkrade kommit in med underlag kan vi inte göra annat än att beakta dem i bedömningen. Men man kan ifrågasätta rimligheten i ett mycket högt antal beslutsunderlag, åtminstone i de fall handläggaren har begärt in dem, eftersom det kan medföra svårigheter att få en fullständig överblick av ärendet och vad som är viktigt för beslutet. Det är av vikt att rätt typ av underlag begärs in och för rätt tid. För alla typer av underlag gäller att handläggaren måste vara uppmärksam på den information som finns så att den tas med i bedömningen.

Inledning

Bakgrund

Enligt Generaldirektörens arbetsordning (2016:2) för Försäkringskassan ansvarar Rättsavdelningen för rättslig kvalitetsuppföljning och återkoppling. Rättslig kvalitetsuppföljning är en av tre delar i Försäkringskassans modell för systematisk kvalitetsutveckling, som även inkluderar kvalitetsuppföljningar med stöd av Væksten och kvalitetsuppföljning med stöd av kvalitetsindikatorer. Den rättsliga kvalitetsuppföljningen syftar till att ge fördjupad kunskap inom områden där det finns tecken på brister i rättstillämpningen.

Syfte

Rättsavdelningen har fått indikationer från processförare och rättsliga experter om behov av en rättslig kvalitetsuppföljning av arbetsskadeärenden. Impulserna har avsett brister dels i utredningen av olycksfallen eller den skadliga inverkan, dels i utredningen av konkurrerande skadeorsaker. Impulserna har även avsett kvaliteten i bedömningen av om det finns en arbetsskada. Bland annat har det kommit fram att försäkrade vars arbetsskadeärende prövats i domstol och där domstolen ansett att det inte funnits en arbetsskada i vissa fall beviljats livränta i ett nytt arbetsskadeärende, trots att det inte kommit fram några nya omständigheter.

En rättslig kvalitetsuppföljning av arbetsskadeärenden, med fokus på bedömningen av om det finns en arbetsskada har därför genomförts. Uppföljningen syftar till att ge fördjupad kunskap om kvaliteten i utredningen och bedömningen, och i förlängningen till att säkerställa att tillämpningen är i linje med gällande rätt.

Metod

Urval

Uppföljningen har avgränsats till att studera ärenden där rätten till livränta har prövats under perioden 1 januari – 30 april 2017. Avgränsningen till denna period gjordes för att ge så aktuella resultat som möjligt från handläggningen av ärendena. Urvalet innefattar samtliga ärenden under perioden där skadeorsaken har varit annan skadlig inverkan i arbetet, alltså inte olycksfall, och bedömningen av om det finns en arbetsskada har gjorts utifrån bevisreglerna från 2002. Ytterligare en avgränsning är att urvalet endast innefattar ärenden med en ny skada, den sökande har alltså inte varit beviljad livränta tidigare för den aktuella skadan. I ärendehanteringssystemet (ÄHS) registreras dessa ärenden som LAF_PRO TYP 7.

Det ursprungliga urvalet innefattade 309 ärenden. Av dessa sorterades åtta ärenden bort eftersom de inte tillhörde rätt typärende i ÄHS. Av de återstående 301 ärendena valdes fyra ut till provgranskningsärenden, två bifall och två avslag. Det slutliga urvalet innefattade därmed 297 ärenden. Av dessa föll 20 ärenden bort från uppföljningen eftersom de inte tillhörde den ärendekategori som skulle granskas. Det innebär att svar kom in i 277 ärenden. Av dessa var 45 procent (125 stycken) beviljanden och 55 procent (152 stycken) avslag.

Aktgranskning

Uppföljningen har gjorts genom en granskning av akter. Själva granskningsarbetet har utförts av fyra processförare. Varje person har granskat en fjärdedel av avslagsärendena och en fjärdedel av beviljandeärendena. Fördelningen har varit helt slumpmässig.

Uppföljningsarbetet har utförts utifrån ett i förväg framtaget frågeformulär. Frågorna har testats och reviderats innan uppföljningen startade. Kalibrering av granskarnas bedömningar har skett genom en provgranskning. Samtliga granskare granskade fyra ärenden, två bifall och två avslag. Resultatet jämfördes och diskuterades, vilket också resulterade i några förtydliganden i frågeformuläret. Frågeformuläret finns i bilaga 1.

Granskarna har tagit del av de ärenden som omfattas av uppföljningen via ÄHS. Det webbaserade verktyget Easy-research har använts för att genomföra uppföljningsarbetet.

Frågeformuläret består till viss del av bedömningsfrågor, där det inte nödvändigtvis finns ett rätt eller fel svar. Eftersom det inte finns något facit omgärdas bedömningarna av en viss osäkerhet.

Gemensam analys

Efter att uppföljningsarbetet avslutats genomfördes ett analysmöte där samtliga granskare samt två verksamhetsutvecklare deltog. Vid mötet diskuterades resultaten. De iakttagelser som granskarna hade gjort under uppföljningsarbetet fångades i samband med detta upp.

Om handläggningen

Förutsättningar för handläggningen

Handläggningen av arbetsskadeärenden är koncentrerad till fem enheter belägna på fyra orter; Malmö, Göteborg, Örebro och Sollentuna. Cirka 95 personer handlägger livränteärenden vilket innefattar den typen av ärenden som ingår i uppföljningen, typärende 7. Det finns även drygt tio beslutsfattare och omkring fem specialister inom förmånen.

Under 2016 ökade handläggningstiderna för ärenden om arbetsskadelivränta med över 50 procent jämfört med året innan och låg i snitt på 169 dagar jämfört med 111 dagar år 2015. Bemanningen var låg i förhållande till antalet ärenden, och det fanns ett fokus under en del av året på att avsluta de äldsta ärendena vilket var mer tidskrävande. Dessutom testades nya arbets sätt vilket gjorde att handläggningen tog mer tid. Antalet beslut som fattades under 2016 om arbetsskadelivränta var 7 715 stycken vilket var en ökning med drygt 20 procent jämfört med 2015 då antalet beslut uppgick till 6 327. Det totala antalet personer som fick utbetalning av arbetsskadelivränta uppgick år 2016 till 37 600 personer, en minskning med drygt 8 procent jämfört med året innan då antalet personer uppgick till 41 055.¹

Stöd för handläggningen

Handläggarna har främst Vägledning 2003:4, Förmåner vid arbetsskada, samt Produktionsprocess 2011:02, Processen för att utreda och besluta om förmåner vid arbetsskada, att utgå från vid handläggning av en ansökan om arbetsskadelivränta. Som stöd finns också specialister och beslutsfattare på kontoren samt försäkringsmedicinska rådgivare.

Vägledning

En helt omarbetad vägledning publicerades i juni 2014 som gav tydligare stöd i vilket vetenskapligt stöd som finns för koppling mellan exponering och skada. Ett grundligt metodstöd för bas- och exponeringsutredning togs fram där handläggarna får stöd i vilka frågor de kan ställa vid utredningen. Vägledningen har därefter uppdaterats i juni 2015 med mindre justeringar i metodstödet särskilt om ryggproblem, och ytterligare en uppdatering gjordes i april 2017. Den senaste uppdateringen innehöll justeringar inom fem av de 13 olika besvärsmrådena, men justeringarna var av mindre karaktär och påverkar inte resultaten från denna uppföljning.

---

¹ Försäkringskassans årsredovisning 2016.

Produktionsprocess

De ärenden som ingår i uppföljningen klassas enligt produktionsprocessen som typärende 7, ärenden som gäller ansökan om livränta och där arbets-skadan prövas. Inledningsvis i processen framgår att handläggningen ska följa den beslutade processen och processbeskrivningen beskriver alla aktiviteter och arbetsmoment som ingår i en processkarta, hur de ska utföras och av vilken yrkesroll. Där anges vidare att när handläggaren följer processbeskrivningen gör man det som ska göras och man undviker att göra sådant som man inte ska göra. Detta ska skapa förutsättningar för en rätts-säker och effektiv handläggning.

För att få en överblick av den information och det beslutsunderlag som finns i ärendet använder sig handläggarna av ett föredragningsmissiv. Det framgår av produktionsprocessens avsnitt 3 att missivet ska användas i alla ärenden som ska beslutas av särskilt utsedd beslutsfattare, vilket gäller för typärende 7. Missivet, som är en särskild mall, fungerar främst som underlag för beslutsfattarens kvalitetssäkring samt för föredragning för beslutsfattaren. Enligt produktionsprocessens avsnitt 3.2 ska missivet innehålla allt som beslutsfattaren behöver för att kunna fatta beslut.

I produktionsprocessens avsnitt 5.2 och 5.3 beskrivs bas- och exponerings-utredningen som ska göras och hänvisning finns till metodstödet i vägledningen, se nedan. Utredningen ska enligt avsnitt 5.3 i processen främst göras med den försäkrade och om det behövs ska handläggaren kontakta andra personer än den försäkrade som känner till arbetsplatsförhållandena. Det kan exempelvis handla om företrädare för arbetsgivaren, företagshälsovård, skyddsombud eller facklig representant.

Om bas- och exponeringsutredningen

I basutredningen utreds den försäkrades tidigare arbetsförhållanden, nuvarande och tidigare hälsotillstånd och vilka fritidsaktiviteter som han eller hon deltar i. Detta mot bakgrund av att det kan finnas riskfaktorer både i arbetet och utanför arbetet.

I exponeringsutredningen utreds om den försäkrade har varit utsatt för några möjliga riskfaktorer i arbetet och på fritiden. Syftet med exponeringsutredningen är dels att identifiera möjliga riskfaktorer i arbetet som kan ha orsakat eller försämrat den försäkrades besvär, dels att kvantifiera omfattningen av de möjliga riskfaktorerna. Det innebär att handläggaren ska utreda och klargöra hur länge, hur ofta och hur mycket den försäkrade har varit utsatt för de möjliga riskfaktorerna.

En helhetsbedömning ska sedan göras där handläggaren ska värdera om riskfaktorerna kan ha orsakat eller försämrat den försäkrades besvär eller sjukdom.

I Vägledning 2003:4 finns ett metodstöd för bas- och exponeringsutredning som stöd för handläggaren. Det innehåller exempel på frågor som kan ställas i utredningen och det beskriver vilka kända riskfaktorer som kan orsaka

eller försämra olika sjukdomar och besvär. Varje område innehåller också referenser till aktuellt kunskapsläge.

Försäkringsmedicinsk rådgivare

Det finns för närvarande 19 försäkringsmedicinska rådgivare (FMR) inom arbetsskador som tillsammans utgör drygt åtta årsarbetskrafter. De är organiserade som en nationell resurs, men är lokaliserade på de utredande kontoren. Utredarna kan ställa frågor direkt till den FMR som finns på kontoret och vanligtvis är det samma FMR som yttrar sig i ärendet. FMR är specialister inom olika diagnosområden, men med sin kunskap inom försäkringsmedicin ska de kunna svara på frågor inom i stort sett samtliga diagnosområden. Undantaget är ärenden med psykiatrisk diagnos som FMR med psykiatrisk inriktning ska hantera. Utredarna kan också ställa sin förfrågan till en specifik FMR om det är befogat utifrån dennes specialistkompetens.

Om regelverket

Vad är en arbetsskada?

Allmänna bestämmelser om arbetsskada finns i 39 kap. socialförsäkringsbalken (SFB). I 39 kap. 3 § SFB anges att en arbetsskada avser en skada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet och att en skada ska anses ha uppkommit av sådan orsak, om övervägande skäl talar för det.

I SFB definieras däremot inte vad som är ett olycksfall och vad som är annan skadlig inverkan i arbetet.

Det kan konstateras att arbetsskadeförsäkringen har ett generellt skadebegrepp. Det innebär att det inte finns en lista över vilka skador som kan godkännas som arbetsskada. I stället kan alla skador och sjukdomar som har uppstått i arbetet godkännas som arbetsskador. (Prop. 1975/76:197 s. 66)

I denna uppföljning har vi enbart fokuserat på bedömningen av arbetsskada till följd av annan skadlig inverkan i arbetet än olycksfall.

Annan skadlig inverkan i arbetet

Med annan skadlig inverkan i arbetet menas i princip alla faktorer i arbetet som kan påverka den fysiska och psykiska hälsan ogynnsamt. Det framgår av prop. 1975/76:197 s. 71 och prop. 1992/93:30 s. 36 om ändring av begreppet arbetsskada.

För att ta ställning till om den försäkrade har varit utsatt för annan skadlig inverkan i arbetet behöver de faktorer i arbetsmiljön identifieras som innebär en ökad risk för att ge upphov till de sjukdomsbesvär som den försäkrade har.

Till skillnad från olycksfall ska annan skadlig inverkan kunna kopplas till arbetsuppgifterna i sig.

Skador av psykisk eller psykosomatisk natur

Man har gjort undantag från det generella skadebegreppet för skador av psykisk eller psykosomatisk natur. Det är dock inte skadorna i sig som har undantagits, utan viss exponering. Det innebär att en försäkrad inte kan få ersättning från arbetsskadeförsäkringen på grund av psykiska eller psykosomatiska besvär som han eller hon får på grund av företagsnedläggelse, bristande uppskattning av den försäkrades arbetsinsatser, vantrivsel med arbetsuppgifter eller arbetskamrater eller därmed jämförliga förhållanden. Psykiska eller psykosomatiska skador som orsakats av detta kan inte godkännas som arbetsskada enligt 39 kap. 5 § SFB.

Bevisregler

Sedan arbetsskadeförsäkringen infördes 1977 har bevisreglerna ändrats den 1 januari 1993 och den 1 juli 2002. Alla tre bevisreglerna tillämpas fortfarande. Vilken bevisregel som tillämpas styrs av skadans visandedag. Anmälningstidpunkten har också betydelse om bevisregeln från 1977 ska tillämpas. I denna uppföljning ingår endast ärenden där bevisregeln från den 1 juli 2002 har tillämpats.

Beviskraven för att kunna godkänna en skada som arbetsskada finns i 39 kap. 3 § SFB. Där anges att med arbetsskada avses en skada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet. En skada ska anses ha uppkommit av sådan orsak, om övervägande skäl talar för det. Det innebär att en helhetsbedömning ska göras av om en skada orsakats av arbetet där man både ska ta ställning till om det finns tillräcklig kunskap och väga in konkurrerande faktorer (prop. 2001/02:81 s. 40 f.).

Kunskapskravet innebär att bedömningen att annan skadlig inverkan i arbetet än olycksfall kan orsaka en viss typ av skada ska bygga på vetenskapligt förankrad grund. Det krävs dock inte full vetenskaplig bevisning, utan besvär som på goda medicinska grunder kan antas ha orsakats eller försämrats av arbetet ska kunna godkännas som arbetsskador.

Det ska också finnas övervägande skäl som talar för att den skadliga exponeringen har orsakat den försäkrades skada. Handläggaren ska bedöma om just den försäkrades skada har orsakats av just den försäkrades arbete. För att skadan ska kunna godkännas som arbetsskada krävs att skälen för att arbetet har orsakat eller försämrats besvären ska väga tyngre än eventuella skäl som talar mot. Exempel på sådana faktorer som kan vägas in är tidigare besvär, tidssamband, besvärens kontinuitet och konkurrerande faktorer.

Faktorer att väga in i bedömningen

Skadliga faktorer i arbetsmiljön

Handläggaren ska utreda om det har funnits faktorer i den försäkrades arbetsmiljö som har inneburit en ökad risk för att ge upphov till de aktuella sjukdomsbesvären.

Tillräcklig kunskap

Det generella arbetsskadebegreppet ställer stora krav på bland annat det försäkringsmedicinska underlaget. En svårighet är att nå samsyn kring vilken kunskap som finns om hur arbetet påverkar uppkomsten av besvär. Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU, har därför sedan 2010 ett särskilt uppdrag från regeringen att göra kunskapsöversikter inom arbetsskadeområdet som särskilt ska beakta kvinnors arbetsmiljöer. (SBU:s uppdrag inom arbetsmiljöområdet, november 2011)

Kunskapskravet i bevisregeln från 2002 innebär att man kan använda resultat från alla studier som inte är omstridda eller allmänt ifrågasatta. Om det bara finns sådana studier ses det som ett otillräckligt vetenskapligt

underlag. Men kunskapskraven i bevisregeln från 2002 begränsas inte bara till vetenskapliga studier. Kunskapen kan också baseras på en väl utbredd uppfattning bland läkare som har relevanta specialistkunskaper.

Vanligen använder handläggaren kompetensen hos FMR för att få hjälp med att bedöma och tolka medicinsk information och det är FMR som ska vara uppdaterad på kunskapsläget när det gäller hur arbetet påverkar uppkomsten av besvär.

Tillräcklig exponering

Om det har funnits en skadlig faktor i arbetsmiljön ska handläggaren alltid värdera om exponeringen har varit tillräcklig för att ge upphov till den försäkrades besvär. Den värderingen ska göras utifrån kunskapskravet; att bedömningen att annan skadlig inverkan i arbetet kan orsaka en viss typ av skada ska bygga på vetenskapligt förankrad grund.

Tidigare besvär

Förekomsten av besvär innan exponeringen i arbetet kan tala mot att det är arbetet som har orsakat eller försämrat de besvär som kan ge den försäkrade rätt till ersättning. Om den försäkrade redan innan exponeringen i arbetet har de besvär som finns dokumenterade i anslutning till exponeringen är det svårt att visa att arbetet har orsakat eller försämrat hans eller hennes besvär, se bl.a. RÅ 2010 ref. 36 I. Tidigare besvär kan också innefattas i den försäkrades befintliga skick om det framgår att de tidigare besvären inneburit att exponeringen lättare kunnat ge upphov till nya besvär, jämför bl.a. RÅ 2010 ref. 101.

Tidssamband

Handläggaren måste värdera tidssambandet mellan exponeringen i arbetet och besvärens uppkomst. Vilket tidssamband som är det förväntade beror på vilken typ av skada det är frågan om. För att kunna göra en värdering av tidssambandet mellan exponering och besvär krävs medicinska underlag som beskriver de möjliga medicinska konsekvenserna av exponeringen.

Besvärens kontinuitet

I bedömningen bör man även ta ställning till om det finns en kontinuerlig och medicinskt rimlig besvärsutveckling. En värdering ska göras av besvärsutvecklingen från det att besvären uppkommer eller försämras i anslutning till exponeringen, tills dess att besvären kan ge rätt till ersättning.

För att avgöra om det finns en kontinuitet krävs en försäkringsmedicinsk värdering av den aktuella besvärsutvecklingen och den försäkrades symtom.

Det är den faktiska besvärsutvecklingen som ska bedömas. Ligger den försäkrade fortfarande av samma besvär som debuterade eller försämrades i anslutning till exponeringen talar det för att arbetet har orsakat eller försämrat den försäkrades besvär.

Befintligt skick

I arbetsskadeförsäkringen betonas att alla är försäkrade i sitt befintliga skick (prop. 1975/76, prop. 1992/93:30 och prop. 2001/02:81). Den försäkrade går in i försäkringen så som han eller hon är, utan begränsningar för eventuella sjukdomar, sjukdomsanlag eller lyten (SOU 1992:39 Begreppet arbetsskada s. 42 och Hessmark m.fl. kommentaren till 39 kap. 3 § SFB). Kön, ålder och känslighet för olika ämnen är andra exempel på vad som kan räknas in i den försäkrades befintliga skick (prop. 2001/02:81 s. 45 och 103 f.). Den sårbarhet eller tolerans för exponering i arbetet som dessa faktorer kan ge upphov till ska vägas in i bedömningen av om en skada är en arbetsskada.

Kravet på att utgå från just den försäkrades känslighet gäller dels vid bedömningen av om en viss faktor i den försäkrades arbete kan orsaka eller försämra den försäkrades typ av besvär, dels vid bedömningen av om arbetet orsakat just den försäkrades besvär. (Prop. 2001/02:81 s. 35 f. och 45, SOU 1992:39 s. 42, FÖD 1983 ref. 9)

När handläggaren bedömer om en viss exponering kan orsaka eller försämra en viss typ av besvär ska man utgå från vad som är skadligt för just den försäkrade utifrån hans eller hennes befintliga skick och inte utgå från vad som normalt kan vara skadligt. Det är dock så att en extremt känslig person inte ska kunna få en skada godkänd som arbetsskada om han eller hon varit utsatt för exponering som rent allmänt inte kan anses vara skadlig (prop. 1992/93:30 s. 20 och prop. 2001/02:81 s. 45 och 104).

Konkurrerande skadefaktorer

Vid bedömningen av om den försäkrades besvär är en arbetsskada ska handläggaren värdera om det finns konkurrerande faktorer utanför arbetet som har bidragit till att orsaka eller försämra den försäkrades besvär. Konkurrerande faktorer definieras som skadliga faktorer utanför arbetet som kan orsaka eller försämra den försäkrades besvär (prop. 2001/02:81 s. 44). I specialmotiveringen till prop. 1992/93:30 tar man upp fysiskt ansträngande aktiviteter på fritiden eller socialt, ekonomiskt eller psykiskt påfrestande förhållanden i privatlivet som exempel (prop. 1992/93:30 s. 37). Andra exempel skulle kunna vara rökning eller ett olycksfall som har inträffat på fritiden.

I utredningen kartlägger man om den försäkrade har utsatts för riskfaktorer utanför arbetet och om utredningen visar att riskfaktorerna utanför arbetet kan bidra till att orsaka eller försämra den försäkrades besvär ska de vägas in som konkurrerande faktorer (jfr prop. 2001/02:81 s. 44, prop. 1992/93:30 s. 37).

Arbetsskadeförsäkringen ska ge ersättning för den extra risk som arbetet kan medföra och därför ska inte besvär godkännas som arbetsskador om de beror på faktorer utanför arbetet. Handläggaren ska konkretisera varför man bedömer att en faktor utanför arbetet ska tala mot att det är arbetet som orsakat eller försämrat den försäkrades besvär. Vardagslivets normala påfrestningar kan i allmänhet inte bedömas vara konkurrerande faktorer. (Prop. 2001/02:81 s. 104)

Beskrivning av ärendena

Som framkommit tidigare har vi i uppföljningen valt ärenden som gäller ansökan om livränta för att få fördjupad kunskap om själva bedömningen av vad som är en arbetsskada enligt 39 kap. 3 § SFB när skadan har uppkommit till följd av annan skadlig inverkan i arbetet.

Det finns ett flertal moment som behöver utredas för att kunna ta ställning till om det finns en arbetsskada eller inte, och det är den utredningen som uppföljningen fokuserar på. En grundförutsättning för att den försäkrade ska ha rätt till livränta är att han eller hon har en inkomstförlust som är av en viss omfattning och består under en viss tid. Dessa krav, som framgår av 41 kap. 2 § SFB, innefattas inte i denna rättsliga kvalitetsuppföljning.

I uppföljningen ingår samtliga ärenden som tillhör den fastslagna kategorin som har beslutats under perioden 1 januari – 30 april 2017 vilket totalt blev 277 ärenden.² Av dessa var 45 procent beviljanden och 55 procent avslag.

Bland ärendena hade den försäkrade till övervägande del en fysisk diagnos, 77 procent, och resterande del hade en psykiatrisk diagnos. I 17 ärenden hade den försäkrade både en fysisk och en psykiatrisk diagnos. Det var en relativt jämn fördelning mellan beviljandeärenden och avslagsärenden där andelen med fysisk diagnos uppgick till 70 respektive 84 procent och andelen med psykiatrisk diagnos uppgick till 32 respektive 26 procent.

Huvudregeln är att ärenden om rätten till livränta där skadan beror på annan skadlig inverkan i arbetet än olycksfall ska beslutas enligt den särskilda beslutsordningen.³ Det innebär att en särskilt utsedd beslutsfattare fattar beslut i ärendet efter föredragning. Under året har det pågått en pilot på samtliga kontor där arbetsskador handläggs. Man har prövat att frångå den särskilda beslutsordningen och i stället låta handläggaren fatta beslut i vissa ärenden. I uppföljningen har sju procent av ärendena, 18 av 277 stycken, inte beslutats enligt den särskilda beslutsordningen. Av dessa ärenden bedömde granskarna att elva stycken var tillräckligt utredda. Resterande sju ärenden saknade utredning med arbetsgivaren. Det är för få ärenden för att dra några slutsatser om kvaliteten i besluten varit sämre i de ärenden där man frångått den särskilda beslutsordningen än i de ärenden som har beslutats enligt den särskilda beslutsordningen.

---

² För fullständig redovisning av urvalet, se avsnitt Inledning – Metod – Urval.

³ Generaldirektörens arbetsordning för Försäkringskassan, 2016:02.

Underlag och utredning

Beslutsunderlagen

I uppföljningen har granskarna tagit del av de underlag som handläggarna har markerat med ”beslutsunderlag” (BU) i ÄHS. Genomgående har det funnits väldigt många underlag ärendena. Det har inte varit ovanligt med 30–40 olika beslutsunderlag i ett ärende och ibland ända upp till 70 olika beslutsunderlag.

Tabell 1 Typ av underlag eller utredning, andel av samtliga granskade ärenden

Typ av underlag eller utredning	Andel av ärendena totalt, procent (n=277)	Andel av beviljanden, procent (n=125)	Andel av avslag, procent (n=152)
Skriftlig ansökan	100	100	99
Anmälan om arbetsskada	68	72	64
Uppgifter från den försäkrade	93	94	92
Uppgifter från företagshälsovården	21	22	20
Uppgifter från yrkes- och miljömedicinsk klinik	10	14	7
Uppgifter från fackförbund	7	9	5
Uppgifter från Försäkringskassans utredning med arbetsgivaren	8	9	8
Uppgifter direkt från arbetsgivaren	6	7	5
Läkarutlåtande	70	61	78
Läkarintyg för sjukpenning	78	80	77
Journalkopior	95	97	94
Utlåtande från sjukgymnast eller arbetsterapeut	3	2	3
Psykologutlåtande	2	2	2
Röntgenutlåtande	47	42	50
Audiogram	2	1	3
Remissvar	31	29	33
Mät- prov- eller testresultat	12	10	13
Yttrande från FMR	93	97	89
Annan utredning eller underlag	57	61	55

De olika typerna av beslutsunderlag är relativt jämt fördelade i både beviljandeärenden och i avslagsärenden. I beviljandeärendena fanns det något oftare utlåtande från yrkes- eller miljömedicinsk klinik än i avslagsärendena, 14 procent jämfört med 7 procent. Det fanns också yttrande från FMR i nära samtliga beviljandeärenden, 97 procent, medan det fanns FMR-yttrande i 89 procent av avslagsärendena. Det har sannolikt sin förklaring i att det funnits grund för avslag på ansökan om livränta utan att yttrande från FMR behövde inhämtas.

Som annan utredning eller underlag har granskarna främst angett dokumentation från avstämningssmöte med Arbetsförmedlingen samt Sassamkartläggningar. Även intyg från kurator, kontrolluppgifter, logopedutlåtande, rehabiliteringsplaner m.m. har funnits som beslutsunderlag i ärendena.

I 89 ärenden har det funnits underlag eller uppgifter från företagshälsovården, yrkes- och miljömedicinsk klinik eller uppgifter från fackförbund. I dessa ärenden har granskarna fått ta ställning till vem som har lämnat uppgifterna. I en fjärdedel av dessa ärenden har uppgifterna till någon del kommit från deras egen utredning, t.ex. mätning på arbetsplatsen, samtal med platschef på arbetsplatsen eller liknande. Men till största del, 81 procent, kommer uppgifterna i underlaget från den försäkrade, t.ex. när den försäkrade har lämnat uppgifter om sina arbetsuppgifter i samtal med företagshälsovården eller yrkes- och miljömedicinsk klinik och detta ligger till grund för deras yttrande. I en femtedel av ärendena framkommer inte med tydlighet varifrån uppgifterna som ligger till grund för underlaget kommer. Detta innebär att trots många underlag så härrör de flesta uppgifter som ligger till grund för beslutet från den försäkrade själv och från hälso- och sjukvården.

Granskarnas uppfattning om beslutsunderlagen

Granskarna anger att det ofta har funnits ytterligare utlåtanden inne i journaler som de inte har angett som särskilda underlag, utan då har de enbart angett journalkopia som sitt svar. De har även kommenterat kring de mycket omfattande och många underlag som finns i vissa ärenden, där en del underlag har varit irrelevanta för bedömningen. Generellt sett har granskarna ansett att det har funnits bra medicinska underlag. Väldigt omfattande journalkopior kan dock vara svåra att få fullständig överblick av och det har förekommit ärenden där handläggarna inte har upptäckt och värderat uppgifter om konkurrerande orsaker som framkommit i journalkopior.

I den helhetsbedömning som handläggaren ska göra ingår att värdera hur besvärsutvecklingen ser ut över tid och att bedöma om tidigare besvär är att se som konkurrerande skadeorsak eller befintligt skick. Det behövs därför information om den försäkrades hälsotillstånd innan skadetillfället. Detta har missats i vissa ärenden där handläggarna har begärt in journaler från och med visandedagen, men granskarna ansåg att det behövdes journaler för tid dessförinnan. Granskarna är av uppfattningen att det generellt är knapphändigt med uppgifter från arbetsgivaren eller arbetsplatsen. Deras reflektion var också att ett telefonsamtal till arbetsgivaren är en enkel utredningsåtgärd som skulle ha behövts i flera ärenden.

Skadliga faktorer i arbetet

Annan skadlig inverkan ska kunna kopplas till arbetsuppgifterna i sig. Handläggarna behöver identifiera de faktorer i arbetsmiljön som innebär en ökad risk för att ge upphov till de sjukdomsbesvär som den försäkrade har eller försämra redan befintliga besvär.

Granskarna har tagit ställning till om det har funnits uppgifter om potentiellt skadliga faktorer i arbetet utifrån de uppgifter som fanns tillgängliga vid beslutet om livränta, inte eventuella uppgifter som kommit in därefter. Granskarna har inte tagit ställning till om uppgifterna har varit tillräckliga för att kunna göra en bedömning av ärendet, utan enbart om det har funnits uppgifter om skadliga faktorer i arbetet överhuvudtaget.

I nästan samtliga ärenden som ingått i uppföljningen har det funnits uppgifter om potentiellt skadliga faktorer i arbetet. I endast två av de 277 ärendena har det helt saknats sådana uppgifter och dessa har varit avslagsärenden. I nästan samtliga ärenden, 97 procent, har uppgifterna om potentiellt skadliga faktorer i arbetet lämnats av den försäkrade. Det har också funnits sådana uppgifter i medicinska underlag i relativt stor utsträckning, 68 procent av ärendena. Det är dock en väldigt liten del av ärendena där det funnits sådana uppgifter som har kommit från en arbetsplatsutredning. En arbetsplatsutredning kan utföras av Försäkringskassan eller någon annan med kännedom om arbetsplatsen, t.ex. företagshälsovård, yrkes- och miljömedicinsk klinik, fackförbund, arbetsterapeut, sjukgymnast eller liknande. Eftersom flera av underlagen från yrkes- och miljömedicinska kliniker m.m. endast baseras på uppgifter som den försäkrade har lämnat och inte mätningar eller undersökningar från arbetsplatsen så har vi i denna uppföljning valt att göra en avgränsning gällande begreppet arbetsplatsutredning. Det innebär att vi med begreppet arbetsplatsutredning menar en utredning som på något sätt baseras på uppgifter om arbetsplatsen eller uppgifter direkt från arbetsgivaren, men inte uppgifter om arbetsplatsen som den försäkrade har lämnat. Uppgifterna ska ha en annan källa än den försäkrade för att detta svarsalternativ skulle kunna anges.

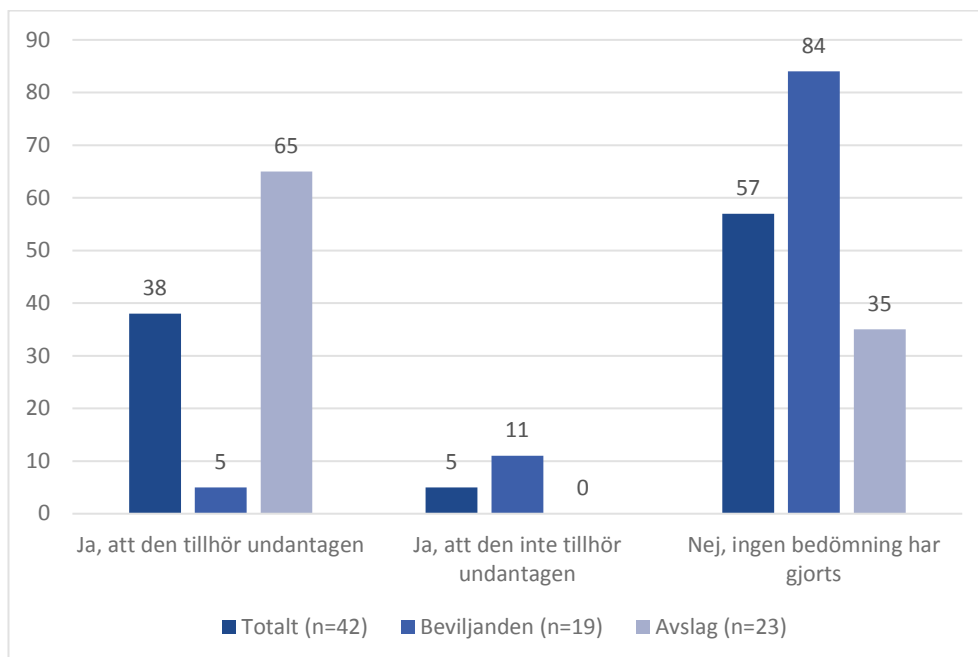
Det har även funnits uppgifter om potentiellt skadliga faktorer i arbetet i andra underlag, t.ex. uppgifter från fackförbund, intyg från kurator, avstämningsmöte med Arbetsförmedlingen och Sassamkartläggningar.

Undantag för psykisk sjukdom

En försäkrad kan inte få ersättning från arbetsskadeförsäkringen på grund av psykiska eller psykosomatiska skäl som han eller hon får på grund av att den försäkrades arbete inte uppskattas av chefer och kollegor, att den försäkrade vantrivs med sina arbetsuppgifter eller arbetskamrater eller att den försäkrade utsätts för något som kan jämföras med ovanstående. Detta framgår av 39 kap. 5 § SFB.

I uppföljningen fanns det 80 ärenden där den försäkrade hade en psykiatrisk diagnos. I dessa ärenden har granskarna fått ta ställning till om det funnits uppgifter i ärendet om riskfaktorer i arbetet som de har bedömt tillhöra något av undantagen för psykisk sjukdom. Granskarnas bedömning har varit att det har funnits uppgifter om riskfaktorer i den försäkrades arbete som tillhör undantagen i drygt hälften av ärendena, 42 stycken.

Diagram 1 Har handläggaren bedömt att exponeringen tillhör undantagen för psykisk sjukdom? Andel av ärenden där det finns riskfaktorer i arbetet som tillhör undantagen för psykisk sjukdom

Diagrammet ovan visar att av de 42 ärenden där granskarna har gjort en bedömning av att det finns riskfaktorer i arbetet som tillhör undantagen för psykisk sjukdom är det endast 43 procent, 18 stycken, där handläggaren med tydlighet har gjort en sådan bedömning; antingen att exponeringen tillhör undantagen eller att den inte gör det. I resterande 57 procent av ärendena, 24 stycken, har handläggaren inte med tydlighet tagit ställning till om exponeringen tillhör undantagen. Skillnaden mellan beviljanden och avslagsärenden är statistiskt signifikant då en större andel av beviljandearärendena saknar en sådan bedömning jämfört med avslagsärendena.⁴ Detta kan ha sin förklaring i att handläggaren kan ha bedömt att exponeringen i övrigt har varit tillräcklig och då har man inte gjort en tydlig bedömning av om delar av exponeringen tillhört undantagen. Detta behöver inte innebära en brist eftersom ärendena ska utredas tillräckligt mycket utifrån deras beskaffenhet. Det är dock viktigare i avslagsärenden att sådana bedömningar dokumenteras eftersom de kan bli aktuella för ny prövning i högre instans.

I de ärenden där handläggaren har gjort en tydlig bedömning av att exponeringen tillhör eller inte tillhör undantagen har granskarna fått ta ställning till om de håller med handläggaren i deras bedömning. Resultaten visar att granskarna håller med i 17 av 18 ärenden, vilket motsvarar 94 procent (konfidensintervall: 74-99 procent).⁵

⁴ Signifikansnivån har satts till 5 procent.

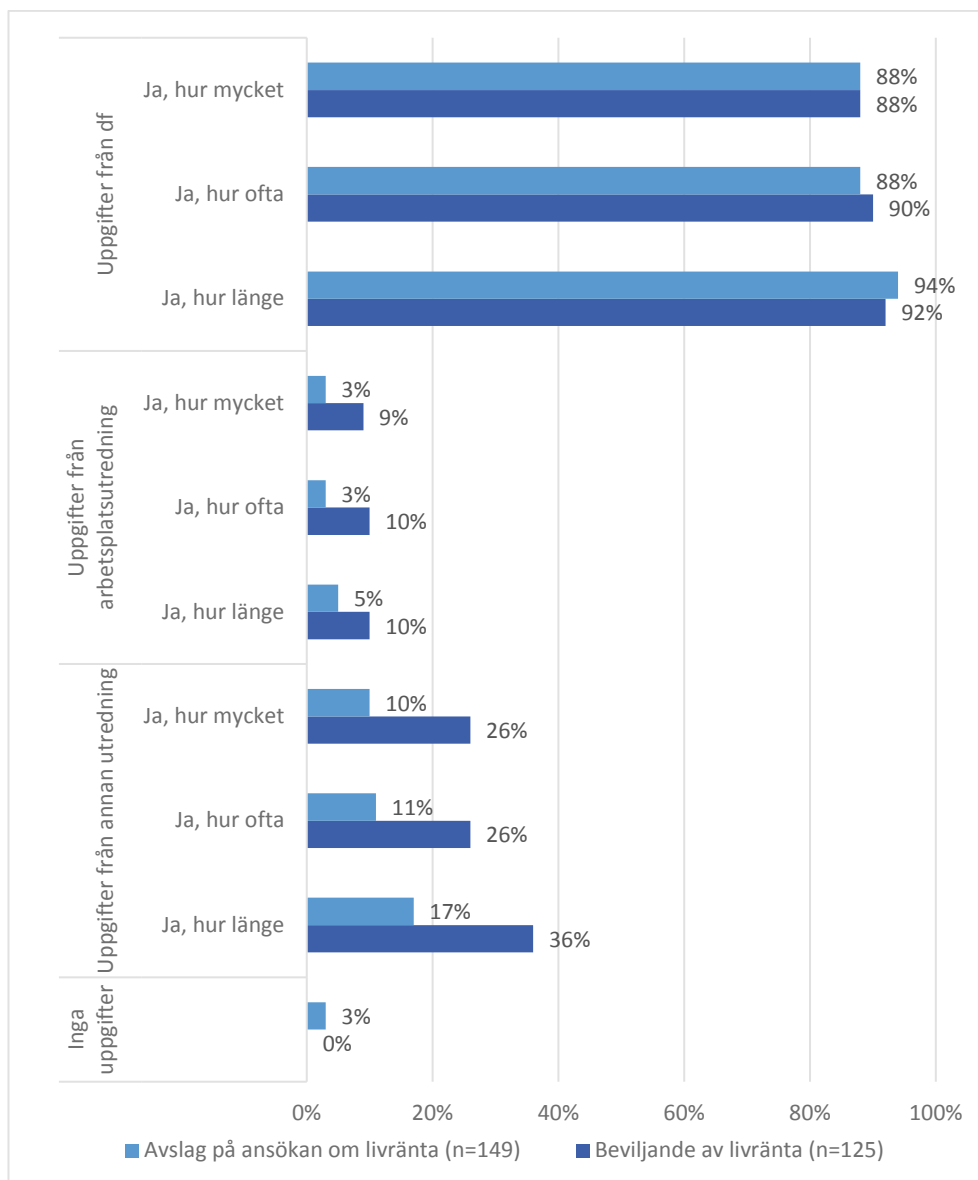
⁵ Konfidensintervallen har beräknats med en konfidensgrad på 95 procent.

Exponeringens storlek

I utredningen är det viktigt att det framgår i vilken utsträckning den försäkrade har utfört de aktuella arbetsuppgifterna. Det handlar om uppgifter om hur länge, hur ofta och hur mycket den aktuella belastningen eller exponeringen har förekommit.

- Hur länge? Uppgifter om varaktighet, till exempel hur länge den försäkrade har haft den aktuella arbetsuppgiften.
- Hur ofta? Uppgifter om omfattning, till exempel hur många gånger i veckan eller om dagen som den aktuella arbetsuppgiften utförs.
- Hur mycket? Uppgifter om intensitet, till exempel hur lång tid det tar att utföra den aktuella arbetsuppgiften, om den utförs lång tid i sträck eller om den utförs korta stunder.

Diagram 2 Framkommer det uppgifter om exponeringens storlek? Andel av ärenden med potentiellt skadliga faktorer i arbetet

I de 275 ärenden där det fanns uppgifter om att det finns potentiellt skadliga faktorer i arbetet har granskarna tagit ställning till om det finns uppgifter om exponeringens storlek. I ett ärende saknades svar på frågan och den har alltså besvarats i totalt 274 ärenden. Granskarna har fått ta ställning till varifrån uppgifterna kommer och diagrammet ovan visar att det i största utsträckning är den försäkrade som har lämnat uppgifterna. Endast i 20 ärenden har uppgifterna kommit från en objektiv arbetsplatsutredning. Med arbetsplatsutredning menar vi här en utredning med arbetsplatsen, inte uppgifter som den försäkrade har lämnat om sin arbetsplats. Det kan vara en utredning med arbetsplatsen som Försäkringskassan har gjort eller som kommer från annan, till exempel företagshälsovård, yrkes- och miljömedicinsk klinik eller liknande. Det viktiga är att uppgifterna som har lämnats kommer från en annan källa än den försäkrade.

Det har även funnits uppgifter från annan utredning och detta har bland annat varit medicinska underlag, underlag från kommunen och underlag från fackförbund. Även i dessa underlag härrör uppgifterna till största del från den försäkrade själv.

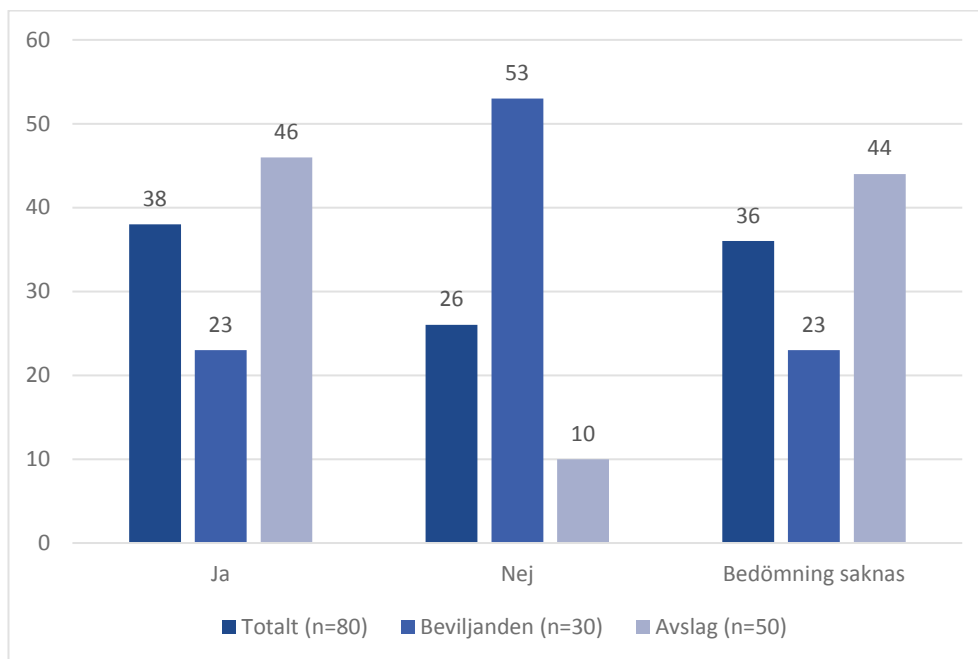
Konkurrerande orsaker – riskfaktorer utanför arbetet

Utredningen bör visa i vilken mån den försäkrade har varit utsatt för skadliga faktorer utanför arbetet som kan ge upphov till en sådan skada som han eller hon har.

I de 275 ärenden där det har funnits potentiellt skadliga faktorer i arbetet har granskarna tagit ställning till om det finns uppgifter i ärendet som har kunnat ligga till grund för bedömning av om det finns riskfaktorer utanför arbetet. Det har alltså både varit uppgifter som talar för att det finns riskfaktorer, men också uppgifter som talar för att det inte finns riskfaktorer utanför arbetet. De har inte gjort någon värdering av om uppgifterna är tillräckliga, utan enbart om det finns uppgifter överhuvudtaget. I övervägande del av ärendena har det till någon del funnits uppgifter som handläggaren har kunnat använda i sin bedömning av om det funnits riskfaktorer utanför arbetet. Vanligast är att uppgifterna har lämnats av den försäkrade i någon form eller att de funnits i medicinska underlag. I vissa ärenden har flera alternativ varit aktuella att ange. I 21 procent av ärendena fanns inte några uppgifter alls som kunnat ligga till grund för en bedömning av om det finns skadliga faktorer utanför arbetet eller inte. Detta motsvarar 58 ärenden.

Av de 217 ärenden där det fanns uppgifter som kan ligga till grund för bedömning av om det funnits riskfaktorer utanför arbetet har granskarna fått göra en egen bedömning av om det faktiskt funnits riskfaktorer utanför arbetet i det aktuella ärendet. I 31 procent av ärendena, 80 stycken, har granskarna gjort bedömningen att det till någon del har funnits riskfaktorer utanför arbetet som ska vägas in i bedömningen av om det finns en arbetskada eller inte.

Diagram 3 Har riskfaktorerna bedömts som konkurrerande orsaker till skadan? Andel av ärenden där det har funnits riskfaktorer utanför arbetet

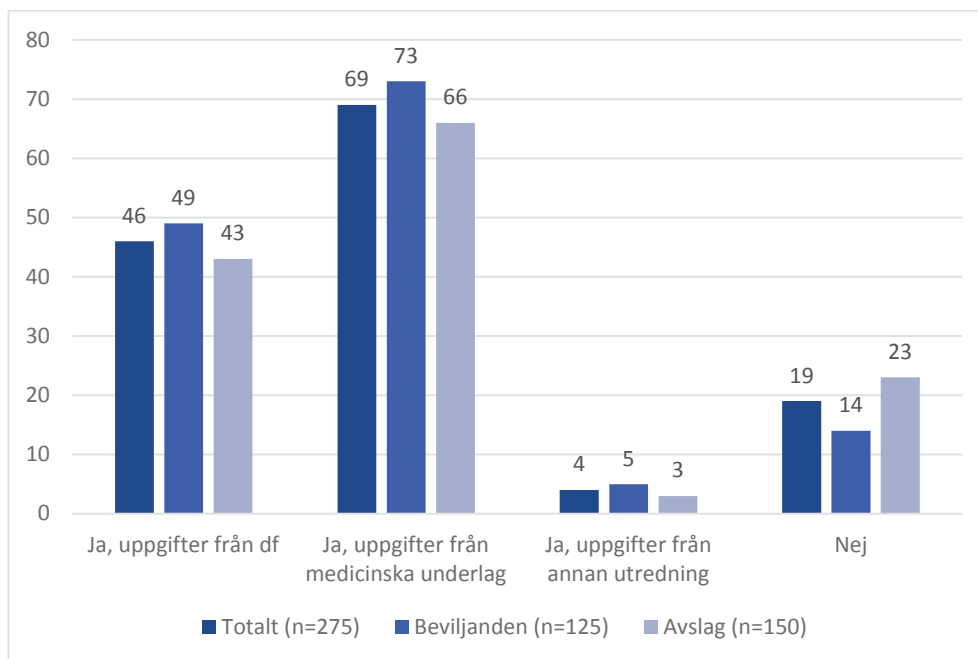
Av de 80 ärenden där granskarna gjort bedömningen att det har funnits riskfaktorer utanför arbetet har handläggaren bedömt att riskfaktorerna utanför arbetet har varit konkurrerande orsaker till skadan till någon del i 38 procent. Detta motsvarar 30 ärenden. I en fjärdedel av ärendena, 21 stycken, har handläggaren bedömt att riskfaktorerna utanför arbetet inte är konkurrerande orsaker till skadan. Men i en dryg tredjedel av ärendena, 29 stycken, har handläggaren inte gjort någon bedömning av om riskfaktorerna som finns utanför arbetet är konkurrerande orsaker till skadan.

Att det finns riskfaktorer utanför arbetet innebär inte alltid att de är konkurrerande orsaker till skadan. Men när det finns riskfaktorer utanför arbetet så måste de värderas utifrån den skada eller den diagnos som den försäkrade har. Det är först när riskfaktorn har värderats och bedömts kunna vara en orsak till skadan som den kan anses vara konkurrerande. I de 29 ärenden där handläggarna inte har gjort någon bedömning av om de riskfaktorer utanför arbetet som funnits i ärendet har varit konkurrerande orsaker till skadan har de sannolikt valt att inte dokumentera sin bedömning av att riskfaktorerna inte varit konkurrerande orsaker.

Befintligt skick

När en bedömning ska göras om en viss exponering kan orsaka eller försämra en viss typ av besvär ska man utgå från vad som är skadligt för just den försäkrade utifrån hans eller hennes befintliga skick såsom ålder, kön, sjukdomsanlag osv, inte vad som normalt sett är skadligt.

Diagram 4 Framkommer det uppgifter i ärendet om den försäkrades befintliga skick? Andel av ärenden med potentiellt skadliga faktorer i arbetet

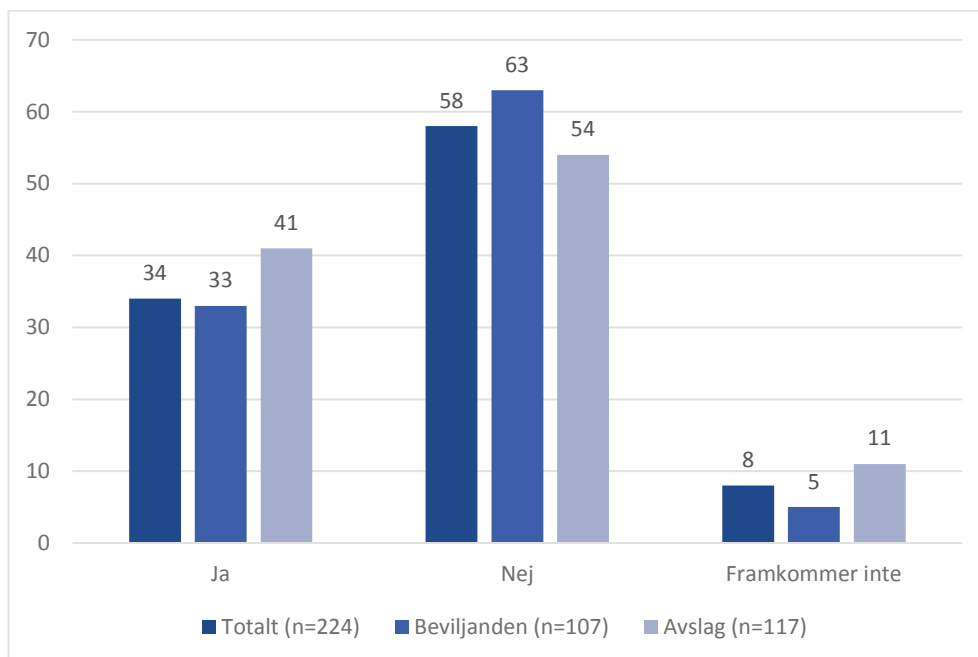

Granskarna har tagit ställning till om det funnits uppgifter i ärendet om den försäkrades befintliga skick vid tidpunkt för beslutet. Endast uppgifter utöver uppgifter om ålder och kön har varit aktuella för att besvara frågan med ja. Det kan till exempel ha varit uppgifter om längd, vikt eller befintlig kronisk sjukdom. Det kan också ha varit uppgifter om att den försäkrade varit helt frisk innan skadan, och att det befintliga skicket alltså har varit bra eller normalt.

Det har funnits någon slags uppgift om den försäkrades befintliga skick i 81 procent av ärendena. Uppgifterna har främst kommit från medicinska underlag och från den försäkrade själv. Även annan utredning, främst underlag från yrkes- och miljömedicinsk klinik, har innehållit uppgifter om befintligt skick. Det är dock 19 procent av ärendena, vilket motsvarar 53 stycken, som inte har några uppgifter om den försäkrades befintliga skick förutom kön och ålder.

Diagram 5 Har den försäkrades befintliga skick haft betydelse i bedömningen av skadan? Andel av ärenden där det funnits uppgifter om befintligt skick

Av de 224 ärenden där det funnits uppgifter om den försäkrades befintliga skick framgår det av dokumentationen i ärendet att det befintliga skicket har vägts in i bedömningen av skadan i en dryg tredjedel, 34 procent. I ytterligare 58 procent har det befintliga skicket vägts in i bedömningen, men inte haft betydelse för utfallet. Detta har varit aktuellt om det exempelvis framkommit att det inte finns något i den försäkrades befintliga skick som ger en ökad sårbarhet eller minskad förmåga att tåla belastning för just den aktuella exponeringen. När granskarna har tittat på om det befintliga skicket har vägts in i bedömningen har de inte bara sett till motiveringen av beslutet, utan det har varit tillräckligt om det funnits en sådan bedömning i missivet eller i FMR-yttrande.

I åtta procent av ärendena, vilket motsvarar 18 ärenden, framkommer det inte om det befintliga skicket har påverkat bedömningen av om det föreligger en arbetsskada eller inte.

Tidigare besvär

Uppgifter om tidigare besvär kan ha betydelse för bedömningen av om exponeringen har orsakat besvären eller om de försämrat tidigare besvär. Förekomsten av tidigare besvär kan vägas in som befintligt skick eller som konkurrerande faktorer till skadan.

I de 275 ärenden där det har funnits potentiellt skadliga faktorer i arbetet har granskarna tagit ställning till om det funnits uppgifter i ärendet som kunnat ligga till grund för bedömning av om det funnits tidigare besvär, alltså förekomst av besvär innan exponeringen i arbetet. Även uppgifter om att den försäkrade inte har haft tidigare besvär har bedömts vara uppgifter, till

exempel att den försäkrade anger att besvären uppstod vid en viss tidpunkt och dessförinnan hade han eller hon inga problem.

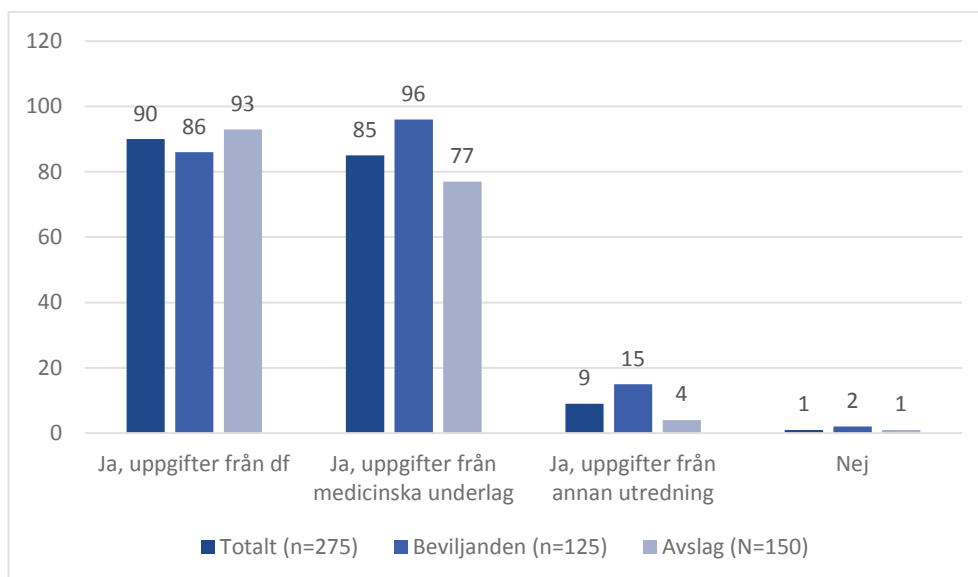
I 79 procent av ärendena, vilket motsvarar 217 ärenden, fanns det till någon del uppgifter i ärendet som kunnat ligga till grund för bedömning av om det funnits tidigare besvär. Andelen för beviljanden var 82 procent och för avslagen 77 procent. Uppgifterna har främst kommit från den försäkrade och från medicinska underlag. Även andra underlag har innehållit sådana uppgifter, till exempel utredningar från yrkes- och miljömedicinsk klinik eller Sassamkartläggningar, men även där härrör uppgifterna främst från den försäkrade.

Det är dock en femtedel av ärendena, 58 stycken varav 23 beviljanden och 35 avslag, där det inte alls har funnits några uppgifter som kan ligga till grund för en bedömning av om den försäkrade tidigare har haft besvär eller inte.

Tidssamband

Även tidssambandet mellan exponeringen i arbetet och besvärens uppkomst måste värderas. Tidssambandet är helt beroende av vilken typ av skada som är aktuell. En del skador förväntas uppstå i nära anslutning till exponeringen, medan andra skador förväntas uppstå först en längre tid efter exponeringen.

Diagram 6 Framkommer det uppgifter om det tidsmässiga sambandet mellan exponeringen och besvärens uppkomst? Andel av ärenden med potentiellt skadliga faktorer i arbetet

I de ärenden där det har funnits potentiellt skadliga faktorer i arbetet har granskarna tagit ställning till om det har funnits uppgifter i ärendet om det tidsmässiga sambandet mellan exponeringen och besvärens uppkomst. Även uppgifter som visat att det inte har funnits ett tidsmässigt samband mellan exponeringen och besvärens uppkomst har ansetts vara uppgifter i ärendet.

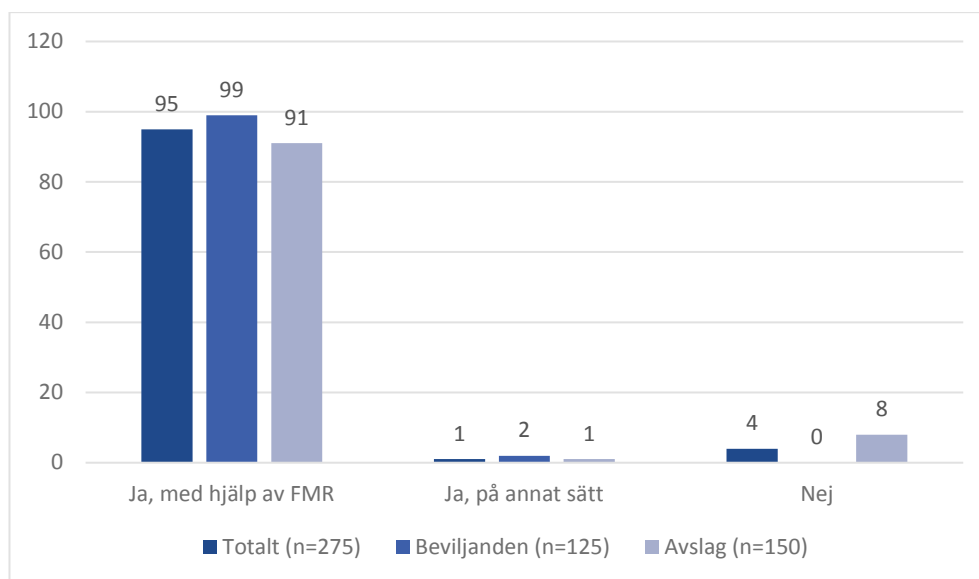
I nästan samtliga ärenden fanns det någon typ av uppgift om det tidsmässiga sambandet mellan exponeringen och besvärens uppkomst. Uppgifterna har främst kommit från den försäkrade samt från medicinska underlag, men även från andra underlag såsom arbetsplatsutredning eller uppgifter från fackförbund.

Det var endast fyra ärenden (två beviljanden och två avslag) där det inte alls fanns några uppgifter som kunde ligga till grund för bedömning av det tidsmässiga sambandet.

Tillräcklig kunskap

Bedömningen att annan skadlig inverkan i arbetet än olycksfall kan orsaka en viss typ av skada ska bygga på vetenskapligt förankrad medicinsk grund. Det krävs inte full vetenskaplig bevisning, utan besvär som på goda medicinska grunder kan antas ha orsakats eller försämrats av arbetet ska kunna godkännas som arbetsskador.

Diagram 7 Har handläggaren tagit ställning till om det finns tillräcklig kunskap om att den skadliga inverkan i arbetet kan orsaka den specifika skadan? Andel av ärenden med potentiellt skadliga faktorer i arbetet

I de ärenden där det har funnits potentiellt skadliga faktorer i arbetet har granskarna angett om handläggarna har tagit ställning till om det finns tillräcklig kunskap om att den skadliga inverkan i arbetet kan orsaka den specifika skadan. Nästan samtliga beviljandeärenden och över 90 procent av avslagsärendena har tagits till FMR som har uttalat sig om vilken kunskap som finns angående om skadan kan ha orsakats av arbetet. I tre ärenden har ställningstagandet gjorts på annat sätt, och det har då varit med hjälp av yrkes- och miljömedicinsk klinik.

I 12 ärenden hade inget ställningstagande till kunskapskravet gjorts alls. Samtliga dessa var avslagsärenden.

Är utredningen tillräcklig för att fatta beslut?

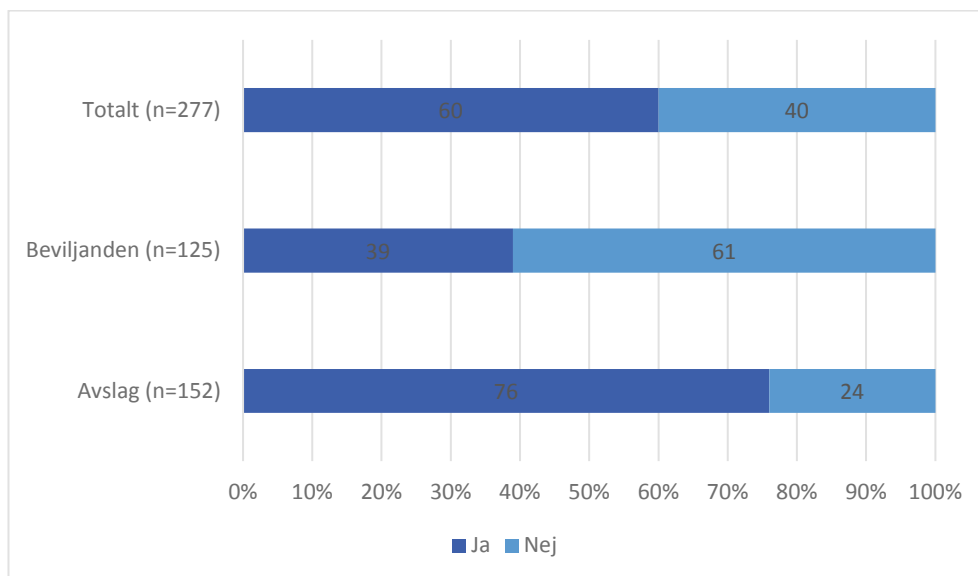
Granskarna har gjort en bedömning av om underlaget och utredningen i varje enskilt ärende har varit tillräckligt för att kunna ta ställning till om det föreligger en arbetsskada. De har gjort sin bedömning utifrån den information som funnits i ärendet.

Alla kriterier som kan ligga till grund för en bedömning av vad som är en arbetsskada behöver inte vara aktuella att ta med i bedömningen i varje ärende. Det är ärendets beskaffenhet som avgör vilka uppgifter som behövs för att kunna ta ställning till arbetsskadan.

I förarbetena (prop. 1975/76:197 s. 92 f. och 2001/02:81 s.102) angavs att man vid utredning av arbetsskador, som är en följd av annan skadlig inverkan än olycksfall, normalt behöver komplettera den skadades uppgifter med annan utredning såsom arbetsplatsutredning. Försäkringskassan ska alltså ha tilltro till de uppgifter som den försäkrade lämnar men normalt inte stanna vid dessa i utredningen. Detta har granskarna tagit hänsyn till vid sin bedömning av om underlaget är tillräckligt. Enligt Processen för att utreda och besluta om förmåner vid arbetsskada, avsnitt 5, ska dock handläggarna främst utreda arbetsförhållanden och exponering med den försäkrade. Om det behövs ska de kontakta någon annan än den försäkrade som känner till arbetsförhållandena. Som exempel på sådana andra aktörer ges bland annat företrädare för arbetsgivaren, företagshälsovård, facklig representant, skyddsombud eller kollegor. Motsvarande formulering finns i metodstödet för bas- och exponeringsutredning i vägledningen, sid. 285. Där framgår att handläggaren ska utreda tillsammans med den försäkrade om han eller hon har varit utsatt för några möjliga riskfaktorer i arbetet och på fritiden, och att handläggaren ibland kan behöva komplettera den försäkrades uppgifter om arbetsförhållanden med arbetsgivaren, den lokala fackföreningen eller företagshälsovården.

När granskarna har tagit ställning till frågan om utredningen har varit tillräcklig har de alltså haft som utgångspunkt att den försäkrades uppgifter i normalfallet ska kompletteras med uppgifter från annan. Detta kan anses vara ett högre satt krav för när utredningen ska anses vara tillräcklig än vad produktionsprocessen och vägledningens metodstödsdel anger för handläggarna.

Diagram 8 Bedömer granskaren att ärendet är tillräckligt utrett för att kunna ta ställning till om det finns en arbetsskada? Andel av samtliga granskade ärenden

Eftersom granskarna har haft som utgångspunkt att den försäkrades uppgifter i normalfallet behöver kompletteras med annan utredning såsom arbetsplatsutredning visar resultaten att utredningen har varit tillräcklig endast i 60 procent av ärendena vilket motsvarar 165 ärenden totalt. Det är främst i beviljandeärenden som bristerna finns där endast 39 procent har bedömts vara tillräckligt utredda. Det motsvarar 49 av 125 ärenden. Avslagsärendena bedömdes vara tillräckligt utredda i större omfattning, 76 procent, vilket motsvarar 116 av 152 ärenden.

Vad saknas det uppgifter om?

I de 112 ärenden som granskarna gjorde bedömningen att de inte var tillräckligt utredda för att de skulle kunna ta ställning till om det fanns en arbetsskada har de också fått ange vilken utredning eller bedömning de ansåg saknades. De har kunnat ange flera alternativ i varje ärende. Tabellen nedan visar vilka områden som granskarna bedömde vara bristfälligt utredda.

Tabell 2 Utredning eller bedömning som granskarna ansåg saknades för att kunna ta ställning om det fanns en arbetsskada

Typ av utredning eller bedömning	Andel av otillräckligt utredda ärenden totalt, procent (n=112)	Andel av otillräckligt utredda beviljanden, procent (n=76)	Andel av otillräckligt utredda avslag, procent (n=36)
Utredning med arbetsgivaren ¹ om exponerings storlek	85	82	92
Utredning med arbetsgivaren ¹ om skadliga faktorer i arbetet	83	80	89
Utredning om riskfaktorer utanför arbetet	18	17	19
Utredning med den försäkrade om exponerings storlek	13	11	19
Bedömning av konkurrerande orsaker	13	16	6
Uppgifter eller bedömning av den försäkrades befintliga skick	10	8	14
Medicinsk kunskap om besvären kan ha orsakats av arbetet	8	9	6
Uppgifter om tidigare besvär	7	8	6
Utredning med den försäkrade om skadliga faktorer i arbetet	4	0	14
Uppgifter om tidssambandet	2	3	0
Annan utredning	6	5	8

¹ Utredning med arbetsgivaren innefattar sådan arbetsplatsutredning som gjorts med arbetsplatsen. Den kan vara utförd av Försäkringskassan eller annan, såsom företagshälsovård, yrkes- och miljömedicinsk klinik m.fl. förutsatt att uppgifterna som lämnats kommer från annan än den försäkrade.

Resultaten visar att granskarna främst har saknat utredning med arbetsgivaren, både om skadliga faktorer i arbetet samt om exponeringens storlek. Detta har varit aktuellt i 83 respektive 85 procent av ärendena med otillräcklig utredning. Resultatet hänger tydligt samman med den utgångspunkt som granskarna har haft om att den försäkrades uppgifter i normalfallet ska kompletteras med uppgifter från annan.

Det är dock även andra utredningsdelar som granskarna har saknat och då handlar det främst om utredning om riskfaktorer utanför arbetet som de har bedömt saknades i knappt vart femte av de otillräckligt utredda ärendena, 18 procent. Detta gällde både beviljanden samt avslagsärenden.

I 13 procent av ärendena med otillräcklig utredning saknades bedömning av konkurrerande orsaker. Det var främst aktuellt bland beviljandeärenden där andelen var 16 procent jämfört med avslagsärendena där andelen endast var 6 procent.

Även utredning med den försäkrade om exponeringens storlek saknades i relativt stor utsträckning, 13 procent av de otillräckligt utredda ärendena. Även här fanns en skillnad mellan beviljanden och avslagsärenden där vart tionde beviljandeärende, men vart femte avslagsärende saknade sådan bedömning.

Uppgifter om eller bedömning av den försäkrades befintliga skick saknade granskarna i vart tionde ärende. Andelen var högre för avslagsärendena där den uppgick till 14 procent jämfört med 8 procent för beviljandena.

I 6 procent av ärendena har granskarna angett att det var annan utredning som saknades. Detta motsvarar sju ärenden och det har exempelvis handlat om att granskaren har bedömt att ytterligare medicinsk utredning hade behövts i ärendet.

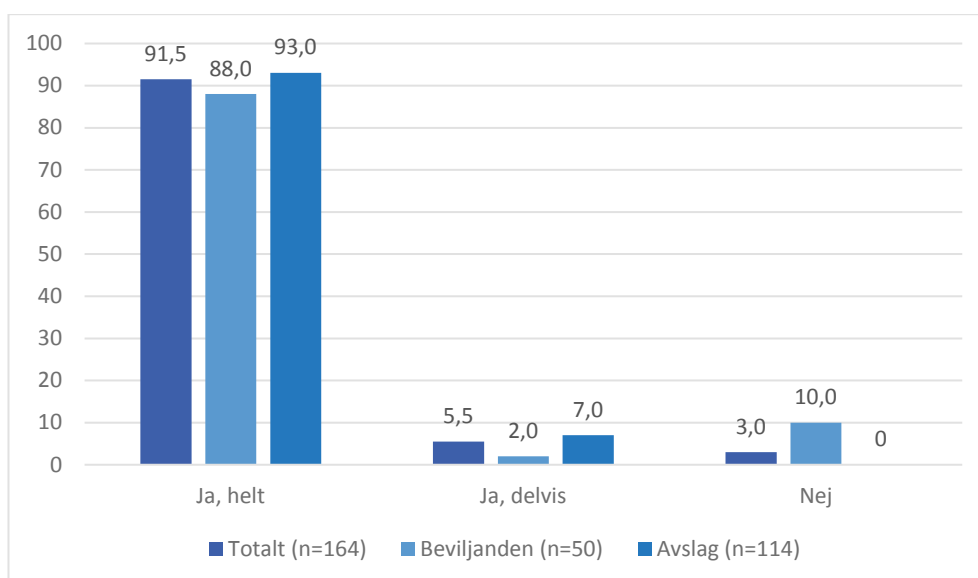
Det var mindre vanligt att granskarna saknade uppgifter om tidigare besvär, utredning med den försäkrade om skadliga faktorer i arbetet eller uppgifter om tidssambandet även om detta också förekom i en del ärenden.

Bedömningen

Bedömningen av arbetsskada

För de 165 ärenden som granskarna bedömde hade tillräcklig utredning fick de ta ställning till om de skulle göra samma bedömning som handläggaren av om det fanns en arbetsskada. Frågan besvarades i 164 ärenden, 50 beviljanden och 114 avslag.

Diagram 9 Skulle granskaren göra samma bedömning av om det finns en arbetsskada som har gjorts i beslutet i ärendet? Andel av ärenden med tillräcklig utredning

I 91,5 procent av ärendena, 150 ärenden, gör granskarna helt samma bedömning; de instämmer i beslutet samt i motiveringen till beslutet (konfidensintervall 86-95%).

I ett beviljandeärende och åtta avslagsärenden håller granskarna delvis med i bedömningen; de instämmer i beslutet, men skulle använda en annan motivering till beslutet.

I fem ärenden instämmer inte granskarna i bedömningen. Detta var samtliga beviljandeärenden och granskarnas bedömning var således att det inte fanns en arbetsskada och att den försäkrade inte skulle ha beviljats ersättning.

Eftersom det är ett väldigt litet antal ärenden där granskarna inte instämmer i den bedömning som har gjorts i beslutet går det inte att dra några generella slutsatser om orsakerna till att de gör en annan bedömning. Vid en genomgång av de fem ärendena visar det sig också att det var olika handläggare och beslutsfattare i dessa ärenden och de försäkrade var bosatta i olika delar av landet och hade olika skador eller sjukdomar. Det tyder på att det inte har funnits någon gemensam nämnare för dessa ärenden.

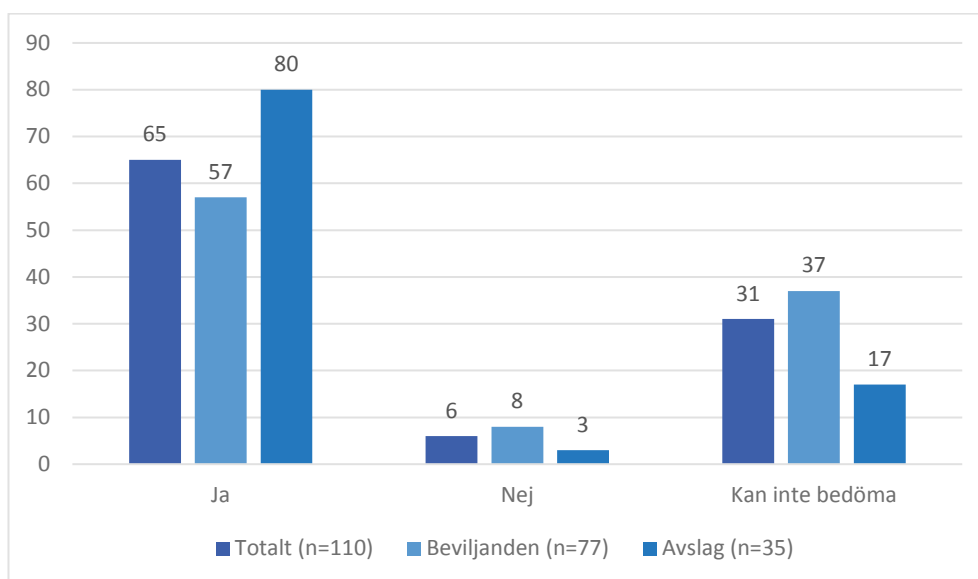

Hypotetisk fråga kring arbetsplatsutredning

I de 112 ärenden som granskarna bedömde inte var tillräckligt utredda har de fått ta ställning till en hypotetisk fråga. När granskarna har tagit ställning till frågan om utredningen har varit tillräckligt har de, som tidigare nämnts, haft ett högre satt krav för när utredningen ska anses vara tillräcklig än vad produktionsprocessen och vägledningens metodstödsdel anger för handläggarna. Det har därför varit viktigt att få en något tydligare bild om hur bra uppgifter som vi fått från den försäkrade och få bättre perspektiv på hur otillräckliga underlag det egentligen har funnits i ärendena.

Granskarna har därför fått ta ställning till om de hade bedömt att utredningen var tillräcklig om den försäkrades uppgifter hade kompletterats med annan utredning, såsom arbetsplatsutredning, och denna hade bekräftat att arbetsförhållandena var sådana som framgår av de uppgifter som den försäkrade har lämnat. Frågan besvarades i 110 ärenden varav 77 var beviljanden och 35 var avslag.

Diagram 10 Skulle granskaren göra samma bedömning som handläggaren förutsatt att komplettering hade gjorts som bekräftade den försäkrades uppgifter? Andel av ärenden med otillräcklig utredning

I 65 procent av dessa ärenden bedömde granskarna att utredningen i sådant fall hade varit tillräcklig och att de då hade gjort samma bedömning som handläggaren. Vi kan ju inte veta vad en arbetsplatsutredning egentligen hade genererat för uppgifter, men förutsatt att inget nytt hade framkommit så skulle granskaren ha gjort samma bedömning som handläggaren i 65 procent av ärendena (konfidensintervall: 56-73 procent). Detta motsvarar totalt 71 ärenden. Andelen är lägre för beviljandeärendena där granskarna hade bedömt att utredningen varit tillräcklig i 57 procent vilket motsvarar 43 ärenden, jämfört med 80 procent av avslagsärendena vilket motsvarar 28 ärenden. Skillnaden är statistiskt signifikant.

I 6 procent av ärendena var granskaren av uppfattningen att utredningen i sådant fall hade varit tillräcklig, men de hade gjort en annan bedömning än den som handläggaren gjort av om det finns en arbetskada. Detta motsvarade sju ärenden, varav sex var beviljanden och ett var avslag.

I 31 procent av ärendena, vilket motsvarar 34 ärenden, var granskaren av uppfattningen att det ändå hade saknats utredning för att de skulle ha kunnat ta ställning till om det fanns en arbetskada. Andelen är högre för beviljandeärendena där granskarna bedömde att det ändå hade saknats utredning i 37 procent av ärendena, vilket motsvarar 28 ärenden. Andelen för avslagsärendena uppgick till 17 procent, vilket motsvarar sex ärenden. Skillnaden är statistiskt signifikant.

Vi har tidigare konstaterat att utredningen bedömdes vara tillräcklig i endast 60 procent av ärendena vilket motsvarar 165 ärenden totalt. Om vi lägger till de ärenden som bedömts ha tillräcklig utredning utifrån den hypotetiska frågan uppgår det totalt till 243 ärenden vilket motsvarar 88 procent av samtliga ärenden i uppföljningen. Beviljandeärendena bedömdes vara tillräckligt utredda i 39 procent, vilket motsvarade 49 ärenden. Om vi lägger till de ärenden som bedömts ha tillräcklig utredning utifrån den hypotetiska frågan uppgår det totalt till 98 ärenden vilket motsvarar 78 procent av beviljandeärendena som ingår i uppföljningen. För avslagen uppgår motsvarande siffra till 145 ärenden vilket motsvarar 95 procent.

Resultaten från denna fråga måste ses i ljuset av att vi aldrig kan veta vad en utredning med arbetsgivaren eller annan arbetsplatsutredning hade genererat. Det går därför inte att med säkerhet säga att utredningen hade varit tillräcklig även om det rent hypotetiskt var tillräckligt. Och trots svaren på den hypotetiska frågan saknas kompletterande utredning i mer än vart femte beviljandeärende.

Sammanfattande diskussion och slutsatser

Denna uppföljning har fokuserat på den rättsliga kvaliteten vad gäller utredning och bedömning i arbetsskadeärenden som är en följd av annan skadlig inverkan i arbetet.

Utredningen som krävs för att avgöra om det finns en arbetsskada är komplicerad och det är en svår bedömning som ska göras utifrån ett flertal olika bedömningsmoment som på olika sätt kan tala för eller mot att den försäkrades skada har orsakats av dennes arbetsuppgifter. Granskarna bedömer att det ofta är hög nivå på utredningen och de har noterat att det finns bra stöd för handläggarna med metodstöd och mallar som ska användas för att säkerställa att alla utredningsdelar fångas och görs på samma sätt.

Resultatet är mycket positivt vad gäller den rättsliga kvaliteten i bedömningen av vad som är en arbetsskada. Granskarna skulle göra samma bedömning som handläggarna av om det finns en arbetsskada i totalt 97 procent av de tillräckligt utredda ärendena. Där ingår både de ärenden där granskarna gör helt samma bedömning, de instämmer i beslutet och i motiveringen till beslutet, samt de ärenden där de delvis håller med, de instämmer i beslutet men skulle använt en annan motivering. Endast i fem ärenden skulle granskaren göra en annan bedömning än den som handläggaren har gjort. Detta tyder på att bedömningarna av vad som är en arbetsskada är korrekta under förutsättning att ärendet utreds tillräckligt.

Genom uppföljningen har det blivit tydligt att styrningen är motstridig vad gäller vad som krävs för att utredningen ska anses vara tillräcklig. Uppföljningen är gjord utifrån de juridiska krav som ställs på utredningen, vilket har medfört att endast 60 procent av ärendena har bedömts vara tillräckligt utredda. Det finns dock ingenting i uppföljningen som motsäger att handläggarna följer produktionsprocessen och metodstödet i vägledningen när de gör sina utredningar. Utredningarna har gjorts på ett systematiskt sätt och är i stora delar väl genomförda, men utifrån ett rent juridiskt perspektiv är de inte alltid tillräckliga. Det är möjligt att bedömningen av om det funnits en arbetsskada har varit korrekt även i dessa ärenden, men eftersom utredningen inte har bedömts vara tillräcklig har granskarna inte kunnat ta ställning till den slutliga bedömningen i ärendet.

Motstridigheten består i en diskrepans mellan de rättsliga kraven på utredningen såsom de å ena sidan beskrivs i förarbeten och i vägledningens tillämpningsdel och hur kraven på utredning å andra sidan beskrivs i produktionsprocessen och vägledningens metodstöd för bas- och exponeringsutredning om hur utredningen ska göras i det fall det handlar om annan skadlig inverkan än olycksfall. I vägledningens tillämpningsdel avsnitt 5

hänvisas till förarbetena där det framgår att den skadades uppgifter normalt behöver kompletteras med annan utredning såsom arbetsplatsutredning (prop. 1975/76:197 s. 92 f. och 2001/02:81 s. 102). Vägledningens tillämpningsdel förtydligar innebörden av detta genom att beskriva att Försäkringskassan som en utgångspunkt ska ha tilltro till de uppgifter som den försäkrade lämnar, men inte stanna vid det när det är frågan om arbetsskador som är en följd av annan skadlig inverkan än olycksfall. Enligt produktionsprocessens avsnitt 5.3 som handlar om exponeringsutredningen ska handläggaren kontakta annan än den försäkrade som känner till arbetsförhållandena om det behövs. En liknande formulering finns i vägledningens metodstödsdel där det framgår att handläggaren ska utreda tillsammans med den försäkrade och att handläggaren ibland kan behöva komplettera den försäkrades uppgifter om arbetsförhållanden med arbetsgivaren, den lokala fackföreningen eller företagshälsovården.

Formuleringarna i produktionsprocessen och vägledningens metodstödsdel kan tolkas som att handläggaren inte behöver komplettera utredningen mer än i undantagsfall och innebär i sådant fall att det finns en skillnad i utredningsambitionen mellan vägledningens tillämpningsdel och produktionsprocessen och vägledningens metodstödsdel. Skrivningarna i förarbetena och vägledningens tillämpningsdel innebär inte ett krav på att samtliga arbetsskadeärenden som är en följd av annan skadlig inverkan i arbetet ska kompletteras med annan utredning, såsom arbetsplatsutredning. Ärendena ska alltid utredas utifrån vad deras beskaffenhet kräver. Men när handläggaren ska ta ställning till om det finns ett behov av att komplettera utredningen har ribban i dag lagts för lågt och komplettering med arbetsgivaren eller annan arbetsplatsutredning görs inte i tillräcklig utsträckning. Normalfallet ska vara att komplettering görs och inte tvärtom. Kraven på utredning med annan än den försäkrade i arbetsskadeärenden som är en följd av annan skadlig inverkan i arbetet är alltså högre än när det handlar om ett olycksfall.

Även om avsaknad av utredning med arbetsgivaren eller annan arbetsplatsutredning har varit den stora orsaken till att utredningen inte har bedömts vara tillräcklig finns även andra områden där utredningen till viss del behöver förbättras. Det handlar om utredning om riskfaktorer utanför arbetet som saknades i 18 procent av de otillräckligt utredda ärendena. Även bedömning av konkurrerande orsaker och utredning med den försäkrade om exponeringens storlek saknades i vardera 13 procent av de otillräckligt utredda ärendena. Sett till den totala mängden ärenden i uppföljningen motsvarar dessa siffror sju och fem procent. I de ärenden där bedömning av konkurrerande orsaker saknades är det möjligt att handläggaren har bedömt att riskfaktorerna inte har varit konkurrerande orsaker till skadan, men inte dokumenterat sin bedömning i ärendet.

Uppföljningen visar också att uppgifterna i underlagen som inte är medicinska generellt oftast härrör från den försäkrade själv. Om det inte finns något i utredningen som på ett mer objektivt sätt bekräftar den försäkrades uppgifter medför det en obalans som kan vara problematisk.

Det finns en motstridighet vad gäller kraven på utredning där uppföljningen förvisso visar att ärendena inte alltid är tillräckligt utredda, men samtidigt konstaterar att det finns väldigt mycket utredning i ärendena. Otillräcklig utredning är en kvalitetsbrist, men det är också problematiskt att utreda mer än vad ärendets beskaffenhet kräver. Överutredning förlänger handläggningstiden och innebär att resurser läggs på fel saker. Enligt förvaltningslagen (1986:223) ska handläggningen vara så enkel, snabb och billig som möjligt utan att säkerheten eftersätts.

Att utreda ärendet tillräckligt mycket, men inte mer, är en svår uppgift. Ärendena är mycket komplexa att utreda och det behövs omfattande och många medicinska underlag som sträcker sig långt bak i tiden för att handläggaren ska kunna göra en korrekt bedömning av om det finns en arbetsskada. Det är därför inte konstigt att det är vanligt med 30-40 olika beslutsunderlag i ett ärende. Granskarnas uppfattning är att de medicinska underlagen generellt har hållit god kvalitet och att det snarare har förekommit ärenden där granskarna önskat mer underlag; handläggarna har begärt in journaler från och med visandedagen men granskarna ansåg att det behövdes journaler för tid dessförinnan.

Det har funnits ärenden i uppföljningen med ända upp till 70 olika beslutsunderlag. Underlagen kan både vara sådana som den försäkrade har lämnat in själv och sådana som handläggaren har begärt in. I de fall den försäkrade kommit in med underlag kan vi inte göra annat än att beakta dem i bedömningen. Men man kan ifrågasätta rimligheten i ett mycket högt antal beslutsunderlag, åtminstone i de fall handläggaren har begärt in dem, eftersom det då kan vara svårt att få en fullständig överblick av ärendet och vad som är viktigt för beslutet. Granskarna har angett att det har förekommit ärenden där handläggaren har missat uppgifter om konkurrerande skadefaktorer som granskarna har återfunnit i de omfattande beslutsunderlagen. De har även ansett att det har funnits underlag som inte varit relevanta för bedömningen. När handläggaren begär in underlag är det av vikt att rätt typ av underlag begärs in och för rätt tid. För alla typer av underlag gäller att handläggaren måste vara uppmärksam på den information som finns så att den tas med i bedömningen.

Rekommendationer och åtgärder

Rekommendation 1. Säkerställ att kraven på utredning överensstämmer med regelverket.

Styrningen är motstridig vad gäller vad som krävs för att utredningen ska anses vara tillräcklig. Motstridigheten består i en diskrepans mellan de rättsliga kraven på utredningen såsom de å ena sidan beskrivs i förarbeten och i vägledningens tillämpningsdel och hur kraven på utredning å andra sidan beskrivs i produktionsprocessen och vägledningens metodstöd för bas- och exponeringsutredning. I vägledningens tillämpningsdel avsnitt 5 hänvisas till förarbetena där det framgår att den skadades uppgifter normalt behöver kompletteras med annan utredning såsom arbetsplatsutredning (prop. 1975/76:197 s. 92 f. och 2001/02:81 s. 102). Vägledningens tillämpningsdel förtydligar innebörden av detta genom att beskriva att Försäkringskassan som en utgångspunkt ska ha tilltro till de uppgifter som den försäkrade lämnar, men inte stanna vid det när det är fråga om arbetsskador som är en följd av annan skadlig inverkan i arbetet. Enligt produktionsprocessens avsnitt 5.3 som handlar om exponeringsutredningen ska handläggaren kontakta annan än den försäkrade som känner till arbetsförhållandena om det behövs. En liknande formulering finns i vägledningens metodstödsdel där det framgår att handläggaren ska utreda tillsammans med den försäkrade och att handläggaren ibland kan behöva komplettera den försäkrades uppgifter om arbetsförhållanden med arbetsgivaren, den lokala fackföreningen eller företagshälsovården.

Det finns alltså en skillnad i utredningsambitionen mellan å ena sidan vägledningens tillämpningsdel och å andra sidan produktionsprocessen och vägledningens metodstödsdel. Skrivningarna i förarbetena och vägledningens tillämpningsdel innebär inte ett krav på att samtliga arbetsskadeärenden som är en följd av annan skadlig inverkan i arbetet ska kompletteras med uppgifter från annan såsom arbetsplatsutredning. Ärendena ska alltid utredas utifrån vad deras beskaffenhet kräver. Men när handläggaren ska ta ställning till om det finns ett behov av att komplettera utredningen har ribban i dag lagts för lågt och komplettering med arbetsgivaren eller annan arbetsplatsutredning görs inte i tillräcklig utsträckning. Normalfallet ska vara att den skadades uppgifter kompletteras med annan utredning, och inte tvärtom.

Rekommendation 2. Säkerställ att utredningen av om det finns en arbetsskada görs tillräckligt utifrån ärendets beskaffenhet.

Att utreda ärendet tillräckligt mycket, men inte mer, är en svår uppgift. Granskarna är av uppfattningen att de medicinska underlagen generellt har hållit god kvalitet. För att handläggaren ska kunna göra en korrekt bedömning av om det finns en arbetsskada behövs också omfattande och ibland många medicinska underlag som sträcker sig långt bak i tiden. Det har förekommit ärenden i uppföljningen där handläggarna har begärt in

journaler från och med visandedagen men granskarna ansåg att det behövdes journaler för tid dessförinnan.

Uppföljningen har också visat att det är vanligt förekommande med 30-40 olika beslutsunderlag, som inte bara är medicinska, i ett ärende och ibland ända upp till 70 olika beslutsunderlag. Underlagen kan både vara sådana som den försäkrade har lämnat in själv och sådana som handläggaren har begärt in. I de fall den försäkrade kommit in med underlag kan vi inte göra annat än att beakta dem i bedömningen. Men man kan ifrågasätta rimligheten i ett mycket högt antal beslutsunderlag, åtminstone i de fall handläggaren har begärt in dem, eftersom det då kan vara svårt att få en fullständig överblick av ärendet och vad som är viktigt för beslutet. Det har förekommit ärenden i uppföljningen där handläggaren har missat uppgifter om konkurrerande skadefaktorer som granskarna återfunnit i de omfattande beslutsunderlagen. Uppföljningen visar också att uppgifterna i underlagen som inte är medicinska generellt oftast härrör från den försäkrade själv. Om det inte finns något i utredningen som på ett mer objektivt sätt bekräftar den försäkrades uppgifter medför det en obalans som kan vara problematisk.

Verksamhetens svar:

Åtgärdernas syfte är att skapa en enhetlig syn på kvalitet, dokumentation och tillräcklig utredning i arbetsskadeärenden.

Åtgärd 1:	Seminarier om kvalitet och tillräcklig utredning genomförs på samtliga enheter.
Ansvarig:	Marie Axelsson, avdelningschef Avdelningen för Funktionsnedsättning
Tidsplan:	Q1 2018

Åtgärd 2:	Kvalitetssäkringen utökas och checklistan för denna justeras.
Ansvarig:	Marie Axelsson, avdelningschef Avdelningen för Funktionsnedsättning
Tidsplan:	Q1 2018

Åtgärd 3:	Formuleringar i metodstödet för exponeringsutredning och i processbeskrivningen för arbetsskador justeras så att det framgår att vi har en högre ambitionsnivå än att bara komplettera arbetsplatsutredningar vid behov.
Ansvarig:	Marie Axelsson, avdelningschef Avdelningen för Funktionsnedsättning
Tidsplan:	Q2 2018
Åtgärd 4:	Utredarna kommer att gå utbildningen Förvaltningsrätt, nivå 2.
Ansvarig:	Marie Axelsson, avdelningschef Avdelningen för Funktionsnedsättning
Tidsplan:	Q4 2018

Det är viktigt att skapa en enhetlig syn på kvalitet och tillräcklig utredning i arbetsskadeärenden. De uppgifter som utreds och de bedömningar som görs behöver också dokumenteras.

Beslutsfattare och specialister inom arbetsskador är i dag är organiserade i en samlad nationell enhet med en enhetschef. Det finns därför goda förutsättningar för ett samlat grepp med likadana seminarier på samtliga enheter. Seminarierna ska bland annat utgå från det som framkommit vid kvalitetsuppföljningen. Cheferna inom arbetsskador behöver också vara delaktiga att genom dialog med medarbetarna skapa en förståelse kring utredarnas ansvar och de arbetssätt som behövs för att ha god kvalitet i ärendena.

Utredarna har ett eget ansvar för att utredningarna håller god kvalitet och beslutsfattarna ska vara en garanti för att besluten håller god kvalitet. Beslutsfattarna kontrollerar vid sina kvalitetssäkringar att utredningarna är tillräckliga och kontrollen utökas nu genom att det specifikt kvalitetssäkras att det finns underlag och gjorts bedömningar av sådant som ingår i helhetsbedömningarna. De återkopplingar som görs behöver också diskuteras i teamen som ett led i det löpande arbetsplatslärandet.

Vi behöver justera formuleringar i metodstödet för exponeringsutredning och produktionsprocessen för arbetsskador så att det framgår att vi har en högre ambitionsnivå än att bara komplettera arbetsplatsutredningar vid behov.

Utredarna behöver gå nivå 2 utbildningen i förvaltningsrätt för att fördjupa sin förståelse för förvaltningsrättens regelverk och hur det kan tillämpas i arbetet.

Bilaga 1

Ärenden som ska granskas:	Beviljanden och avslag på ansökan om livränta som har avslutats under perioden 1 januari–30 april 2017. Bedömningen av om det föreligger en arbetsskada har gjorts utifrån bevisreglerna
----------------------------------	--

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
1.	Löpnummer		Ange det löpnummer som ärendet har i din lista, alltså inte ärende-id.
2.	Tillhör ärendet den ärendekategori som ska granskas?	1. Ja 2. Nej	Frågan syftar till att sortera bort eventuella felregistrerade ärenden som inte ska ingå i urvalet. Svara "ja" om ärendet är ett ärende om livränta där bedömningen av arbetsskadan är gjord utifrån bevisreglerna från 2002 samt att skadeorsaken är sjukdom samt att det är en ny skada som df inte har uppburit livränta för tidigare. Svara annars "nej". Om du svarar nej avslutas granskningen.
3.	Vilket beslut har fattats i ärendet?	1. Beviljande av livränta 2. Avslag på ansökan om livränta	Svara "Beviljande av livränta" om det är ett beslut om att bevilja livränta till någon del. Svara "Avslag på ansökan om livränta" om beslutet i ärenden är helt avslag.
4.	Har ärendet beslutats i enlighet med den särskilda beslutsordningen?	1. Ja 2. Nej	Svara "Ja" om särskilt utsedd beslutsfattare har fattat beslut i ärendet. Svara annars "Nej".
5.	Vilken typ av diagnos har den försäkrade som är orsak till att prövning av arbetsskada görs?	1. Psykisk diagnos 2. Fysisk diagnos	Svara "Psykisk diagnos" om dfs diagnos som är grund för prövningen är inom kod F (ICD10). Svara annars "Fysisk diagnos". Om df har både psykisk och fysisk diagnos som är grund för prövning av arbetsskada ska båda svarsalternativen anges.

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
Frågor om underlag och utredning			
6.	Vilken utredning eller underlag fanns i ärendet vid tidpunkten då beslutet fattades?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skriftlig ansökan 2. Anmälan om arbetsskada 3. Uppgifter från df 4. Uppgifter från Företagshälsovården 5. Uppgifter från yrkes- och miljö-medicinsk klinik 6. Uppgifter från fackförbund 7. Uppgifter från FKs utredning med arbetsgivaren 8. Uppgifter direkt från arbetsgivaren 9. Läkarutlåtande 10. Läkarintyg för sjukpenning 11. Journalkopior 12. Utlåtande från sjukgymnast eller arbetsterapeut 13. Psykologutlåtande 14. Röntgenutlåtande 15. Audiogram 16. Remissvar 17. Mät- prov- eller testresultat 18. Yttrande från FMR 19. Annan utredning eller underlag 	<p>Ange samtliga alternativ som är aktuella i ärendet. Det är endast sådana underlag som angetts som beslutsunderlag (BU) i ärendet som frågan avser, eller om det framkommer särskild utredning i journalanteckning.</p> <p>Du ska endast ange sådana underlag som finns i eget dokument. Om det t.ex. finns en journalkopia som också innehåller ett remissvar så ska du enbart ange "journalkopia". Om det finns ett remissvar som eget dokument i akten ska du ange "remissvar".</p> <p>Anmälan om arbetsskada behöver inte finnas i akten, utan det räcker att det finns dokumentation om att anmälan om arbetsskada skada finns registrerad hos FK, t.ex. i On Demand eller Centralarkivet, för att du ska ange "anmälan om arbetsskada".</p> <p>"Uppgifter från df" innefattar även bas- och exponeringsutredning.</p> <p>"Uppgifter från FKs utredning med arbetsgivaren" innebär sådana uppgifter som FK har efterfrågat och fått direkt från arbetsgivaren, antingen via arbetsplatsbesök, telefonsamtal eller brevfrågor. Detta innefattar inte uppgifter som lämnas av en arbetskollega på samma nivå som df, utan då ska du istället svara "Annat underlag".</p> <p>"Uppgifter direkt från arbetsgivaren" innebär uppgifter som lämnats direkt från arbetsgivaren, t.ex. när arbetsgivaren har lämnat in en bilaga tillsammans med anmälan där arbetsförhållandena beskrivs.</p> <p>Svara "Läkarutlåtande" om det finns ett läkarutlåtande i ärendet, antingen på särskild blankett eller annat skriftligt underlag som är undertecknat av läkare, förutom läkarintyg för sjukpenning.</p> <p>Svara "Läkarintyg för sjukpenning" om det finns läkarintyg för sjukpenning på särskild blankett för detta.</p> <p>"Journalkopior" avser alla sorters kopior av journal, oavsett vilken inrättning den kommer från.</p> <p>"Mät-, prov- eller testresultat" avser underlag där någon sorts mätning av dfs hälsotillstånd har gjorts, t.ex. en lungfunktionsbedömning.</p> <p>Svara "Annan utredning eller underlag" om det finns utredning som inte går att hänföra till något av de befintliga alternativen, t.ex. om det finns underlag från avstämningsmöte med AF.</p> <p>Saknas underlag helt ska du svara "Underlag saknas".</p>

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
7.	På vems uppgifter baseras underlaget?	1. Egen utredning 2. Uppgifter från den försäkrade 3. Framkommer inte	<p>Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "Uppgifter från Företagshälsovården", "Uppgifter från yrkes- och miljömedicinsk klinik" och/eller "Uppgifter från fackförbund".</p> <p>Svara "Egen utredning" om uppgifterna som underlaget baseras på till någon del kommer från deras egen utredning, t.ex. mätning på arbetsplatsen, samtal med platschef på arbetsplatsen eller liknande.</p> <p>Svara "Uppgifter från den försäkrade" om uppgifterna i underlaget enbart baseras på uppgifter som lämnas av den försäkrade, t.ex. om df lämnar uppgifter om sina arbetsuppgifter i samtal med Företagshälsovården eller Yrkesmedicin och detta ligger till grund för deras yttrande.</p> <p>Svara "Framkommer inte" om det inte framkommer med tydlighet varifrån uppgifterna som ligger till grund för underlaget kommer.</p>
8.	Vilken annan utredning eller underlag fanns i ärendet vid tidpunkten då beslutet fattades?	Fritext	<p>Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "Annan utredning eller underlag".</p> <p>Ange i korta ordalag vilken annan utredning eller vilket annat underlag som fanns i ärendet vid tidpunkten då beslutet fattades.</p>
9.	Framkommer det uppgifter i ärendet om den försäkrade har varit utsatt för potentiellt skadliga faktorer i arbetet?	1. Ja, uppgifter från df 2. Ja, uppgifter från arbetsplatsutredning 3. Ja, uppgifter från medicinska underlag 4. Ja, uppgifter från annan utredning 5. Nej	<p>Annan skadlig inverkan ska kunna kopplas till arbetsuppgifterna i sig. Handläggaren behöver identifiera de faktorer i arbetsmiljön som innebär en ökad risk för att ge upphov till de sjukdomsbesvär som den försäkrade har.</p> <p>Frågan gäller de uppgifter som fanns tillgängliga vid beslutet om livränta, dvs. inte eventuella uppgifter som kommit in därefter. Frågan avser endast om det finns uppgifter, inte om uppgifterna är tillräckliga. Du ska alltså inte göra någon värdering av de uppgifter som finns.</p> <p>Med "arbetsplatsutredning" menas utredning med arbetsplatsen, inte uppgifter som df har lämnat om sin arbetsplats. Det kan vara en utredning med arbetsplatsen som FK har gjort, eller som kommer från annan, t.ex. Företagshälsovård, Yrkes- och miljömedicin eller liknande. Det viktiga för att ange detta svarsalternativ är att uppgifterna som lämnats kommer från en annan källa än den försäkrade.</p> <p>Ange samtliga alternativ som är aktuella.</p>
10.	Från vilken annan utredning framkommer uppgifter om den försäkrade har varit utsatt för potentiellt skadliga faktorer i arbetet?	Fritext	<p>Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "Ja, uppgifter från annan utredning".</p> <p>Ange i korta ordalag från vilket annan utredning det framkommer uppgifter om den försäkrade har varit utsatt för potentiellt skadliga faktorer i arbetet.</p>

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
11.	Framkommer det uppgifter i ärendet om att det finns riskfaktorer i arbetet som du bedömer tillhör undantagen för psykisk sjukdom?	1. Ja 2. Nej	<p>Besvaras endast om fråga 5 har besvarats med "psykisk diagnos".</p> <p>En försäkrad kan inte få ersättning från arbetsskade-försäkringen på grund av psykiska eller psykosomatiska skäl som hen får på grund av:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Företagsnedläggelse • Dfs arbete inte uppskattas av chefer och kollegor • Df vantrivs med arbetsuppgifter eller arbetskamrater • Df utsätts för något som kan jämföras med ovanstående <p>Svara "ja" om df har en psykisk diagnos och du bedömer att det finns riskfaktorer i dfs arbete som tillhör något av undantagen.</p> <p>Svara "nej" om det finns en psykisk diagnos, men det framkommer inte att det finns riskfaktorer i dfs arbete som tillhör undantagen.</p>
12.	Har handläggaren bedömt att den exponeringen tillhör undantagen?	1. Ja, att den tillhör undantagen 2. Ja, att den inte tillhör undantagen 3. Nej, ingen bedömning har gjorts	<p>Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "ja".</p> <p>Svara "Ja, att den tillhör undantagen" om handläggaren har bedömt att exponeringen tillhör undantagen till någon del.</p> <p>Svara " Ja, att den inte tillhör undantagen" om handläggaren har bedömt att exponeringen inte tillhör undantagen.</p> <p>Svara " Nej, ingen bedömning har gjorts" om handläggaren inte med tydlighet har tagit ställning till om exponeringen tillhör undantagen eller inte.</p>
13.	Håller du med handläggaren i bedömningen av om exponeringen tillhör undantagen?	1. Ja 2. Nej	<p>Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "Ja, att den tillhör undantagen" eller "Ja, att den inte tillhör undantagen".</p> <p>Svara "Ja" om du håller med i handläggarens bedömning av om exponeringen tillhör undantagen.</p> <p>Svara annars "Nej". Svara även "Nej" om din bedömning är att man hade behövt ytterligare utredning för att kunna ta ställning till om exponeringen tillhör undantagen.</p>
14.	Varför håller du inte med handläggaren i bedömningen av om exponeringen tillhör undantagen?	Fritext	<p>Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "nej".</p> <p>Ange i korta ordalag orsaken till att du inte håller med i bedömningen av om exponeringen tillhör undantagen.</p>

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
15.	Framkommer det uppgifter om exponeringens storlek, alltså hur länge, hur ofta och hur mycket df har varit utsatt för skadlig inverkan i arbetet?	1. Ja, hur länge – uppgifter från df 2. Ja, hur ofta – uppgifter från df 3. Ja, hur mycket – uppgifter från df 4. Ja, hur länge – uppgifter från arbetsplatsutredning 5. Ja, hur ofta – uppgifter från arbetsplatsutredning 6. Ja, hur mycket – uppgifter från arbetsplatsutredning 7. Ja, hur länge – uppgifter från annan utredning 8. Ja, hur ofta – uppgifter från annan utredning 9. Ja, hur mycket – uppgifter från annan utredning 10. Nej	<p>Flervalsfråga.</p> <p>Frågan ska endast besvaras om det finns skadliga faktorer i arbetet, alltså om fråga 9 har besvarats med något av "ja"-alternativen ("Ja, uppgifter från df", "Ja, uppgifter från arbetsplatsutredning", "Ja, uppgifter från medicinska underlag" och/eller "Ja, uppgifter från annan utredning").</p> <p>Det är viktigt det framkommer i vilken utsträckning den försäkrade har utfört de aktuella arbetsuppgifterna, det vill säga hur länge (varaktighet, t.ex. hur länge df har haft den aktuella arbetsuppgifter), hur ofta (omfattning, t.ex. hur många gånger i veckan eller om dagen som den aktuella arbetsuppgiften utförs) eller hur mycket (intensitet, t.ex. hur lång tid det tar att utföra den aktuella arbetsuppgiften, om den utförs lång tid i sträck eller om den utförs korta stunder) den aktuella belastningen eller exponeringen har förekommit.</p> <p>Ange de alternativ som är aktuella i ditt ärende. Saknas uppgifter helt om hur länge, hur ofta och hur mycket den försäkrade har varit utsatt för skadlig inverkan i arbetet svarar du "nej".</p> <p>T.ex. om de enda uppgifter om hur länge och hur ofta den försäkrade har varit utsatt för exponeringen kommer från utredning med den försäkrade, men det saknas uppgifter i ärendet om hur mycket, då ska du ange svarsalternativ "Ja, hur länge – uppgifter från df" samt "Ja, hur ofta – uppgifter från df".</p> <p>Med "arbetsplatsutredning" menas utredning med arbetsplatsen, inte uppgifter som df har lämnat om sin arbetsplats. Det kan vara en utredning med arbetsplatsen som FK har gjort, eller som kommer från annan, t.ex. Företagshälsövård, Yrkes- och miljömedicin eller liknande. Det viktiga för att ange detta svarsalternativ är att uppgifterna som lämnats kommer från en annan källa än den försäkrade.</p>
16.	Från vilken annan utredning framkommer uppgifter om exponeringens storlek?	Fritext	<p>Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "Ja, hur länge – uppgifter från annan utredning", "Ja, hur ofta – uppgifter från annan utredning" och/eller "Ja, hur mycket – uppgifter från annan utredning".</p> <p>Ange i korta ordalag från vilket annan utredning det framkommer uppgifter om exponeringens storlek.</p>
17.	Framkommer det uppgifter i ärendet som kan ligga till grund för bedömning av om det finns riskfaktorer utanför arbetet?	1. Ja, uppgifter från df 2. Ja, uppgifter från medicinska underlag 3. Ja, uppgifter från annan utredning 4. Nej	<p>Utredningen bör visa i vilken mån df har varit utsatt för skadliga faktorer utanför arbetet som kan ge upphov till en sådan skada som han eller hon har.</p> <p>Frågan gäller de uppgifter som fanns tillgängliga vid tidpunkt för beslutet i ärendet, dvs. inte eventuella uppgifter som kommit in därefter. Frågan avser endast om det finns uppgifter, inte om uppgifterna är tillräckliga. Du ska alltså inte göra någon värdering av de uppgifter som finns.</p> <p>Svara "Ja" även om de uppgifter som framkommit visar att det inte finns riskfaktorer utanför arbetet. Du ska alltså endast svara "Nej" om det inte alls finns uppgifter som kan ligga till grund för en bedömning av om det finns riskfaktorer utanför arbetet eller ej.</p>

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
18.	Från vilken annan utredning framkommer uppgifter som kan ligga till grund för bedömning av om det finns riskfaktorer utanför arbetet?	Fritext	Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "ja, uppgifter från annan utredning". Ange i korta ordalag från vilken annan utredning det framkommer uppgifter som kan ligga till grund för bedömning av om det finns riskfaktorer utanför arbetet.
19.	Har utredningen visat på riskfaktorer utanför arbetet?	1. Ja 2. Nej	Besvaras endast om fråga 17 har besvarats med "ja, uppgifter från df", "Ja, uppgifter från medicinska underlag" och/eller "ja, uppgifter från annan utredning". Frågan avser din egen bedömning av om det finns riskfaktorer utanför arbetet. Svara "Ja" om utredningen har visat att det finns riskfaktorer utanför arbetet till någon del. Svara "Nej" om utredningen har visat att det inte finns några riskfaktorer utanför arbetet.
20.	Har riskfaktorerna bedömts som konkurrerande orsaker till skadan?	1. Ja 2. Nej 3. Bedömning saknas	Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "Ja". Bedömning av om riskfaktorerna utanför arbetet är konkurrerande orsaker till skadan innebär bedömning av om riskfaktorerna kan bidra till, orsaka eller försämra den försäkrades besvär. Svara "Ja" om handläggaren har bedömt att riskfaktorerna utanför arbetet är konkurrerande orsaker till skadan till någon del. Svara "Nej" om handläggaren har bedömt att riskfaktorerna utanför arbetet inte är konkurrerande orsaker till skadan. Svara "Bedömning saknas" om handläggaren inte har gjort någon bedömning av om riskfaktorerna som finns utanför arbetet är konkurrerande orsaker till skadan.
21.	Framkommer det uppgifter i ärendet om den försäkrades beskaffenhet, alltså dennes befintliga skick?	1. Ja, uppgifter från df 2. Ja, uppgifter från medicinska underlag 3. Ja, uppgifter från annan utredning 4. Nej	Alla är försäkrade i sitt befintliga skick. I detta ingår bl.a. kön, ålder, känslighet för olika ämnen, eventuella sjukdomar, sjukdomsanlag eller lyten. Frågan gäller de uppgifter som fanns tillgängliga när beslut fattades i ärendet, dvs. inte eventuella uppgifter som kommit in därefter. För att svara "Ja" behövs fler uppgifter än dfs ålder och kön. Det kan t.ex. vara uppgifter om längd, vikt eller befintlig kronisk sjukdom. Svara "Nej" om det inte finns några uppgifter om den försäkrades befintliga skick.
22.	Från vilken annan utredning framkommer uppgifter om den försäkrades befintliga skick?	Fritext	Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "Ja, uppgifter från annan utredning". Ange i korta ordalag från vilket annan utredning det framkommer uppgifter om den försäkrades befintliga skick.

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
23.	Har den försäkrades befintliga skick haft betydelse i bedömningen av skadan?	1. Ja 2. Nej 3. Framkommer inte	<p>Besvaras endast om fråga 21 har besvarats med "Ja, uppgifter från df", "Ja, uppgifter från medicinska underlag" och/eller "Ja, uppgifter från annan utredning".</p> <p>Svara "Ja" om det framkommer av dokumentationen i ärendet att dfs befintliga skick har vägts in i bedömningen av skadan.</p> <p>Svara "Nej" om det framkommer av dokumentationen i ärendet att dfs befintliga skick har vägts in i bedömningen av skadan, men inte haft betydelse i utfallet. Detta blir aktuellt om det exempelvis framkommer att det inte finns något i dfs befintliga skick som ger en ökad sårbarhet eller minskad förmåga att tåla belastning för just den aktuella exponeringen. Det behöver inte finnas i motiveringen av beslutet, utan det räcker att det framkommer i missivet eller FMR-yttrande för att kunna svara att det har tagits med i bedömningen.</p>
24.	Framkommer det uppgifter i ärendet som kan ligga till grund för bedömning av om det finns tidigare besvär, alltså förekomst av besvär innan exponeringen i arbetet?	1. Ja, uppgifter från df 2. Ja, uppgifter från medicinska underlag 3. Ja, uppgifter från annan utredning 4. Nej	<p>Frågan ska endast besvaras om det finns skadliga faktorer i arbetet, alltså om fråga 9 har besvarats med något av "ja"-alternativen ("Ja, uppgifter från df", "Ja, uppgifter från arbetsplatsutredning", "Ja, uppgifter från medicinska underlag" och/eller "Ja, uppgifter från annan utredning").</p> <p>Uppgifter om tidigare besvär kan ha betydelse vid bedömningen av om exponeringen har orsakat besvären eller om de försämrat tidigare besvär. Förekomsten av tidigare besvär kan vägas in som befintligt skick och/eller konkurrerande faktorer.</p> <p>Svara "Ja" även om de uppgifter som framkommit visar att df inte har haft tidigare besvär. Du ska alltså svara "Ja" även om det egentligen enbart finns "icke-uppgifter", t.ex. att df uppger att problemen uppstod vid en viss tidpunkt, och dessförinnan hade han inga problem.</p> <p>Du ska alltså endast svara "Nej" om det inte alls finns uppgifter som kan ligga till grund för en bedömning av om df har haft tidigare besvär eller ej.</p>
25.	Från vilken annan utredning framkommer uppgifter om tidigare besvär?	Fritext	<p>Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "Ja, uppgifter från annan utredning".</p> <p>Ange i korta ordalag från vilket annan utredning det framkommer uppgifter om tidigare besvär.</p>
26.	Framkommer det uppgifter om det tidsmässiga sambandet mellan exponeringen och besvärens uppkomst?	1. Ja, uppgifter från df 2. Ja, uppgifter från medicinska underlag 3. Ja, uppgifter från annan utredning 4. Nej	<p>Frågan ska endast besvaras om det finns skadliga faktorer i arbetet, alltså om fråga 9 har besvarats med något av "ja"-alternativen ("Ja, uppgifter från df", "Ja, uppgifter från arbetsplatsutredning" eller "Ja, uppgifter från annan utredning").</p> <p>Svara "Ja" även om de uppgifter som framkommit visar att det inte finns ett tidsmässigt samband mellan exponeringen och besvärens uppkomst. Du ska alltså endast svara "Nej" om det inte alls finns uppgifter som kan ligga till grund för en bedömning av det tidsmässiga sambandet.</p>
27.	Från vilken annan utredning framkommer uppgifter om det tidsmässiga sambandet?	Fritext	<p>Besvaras endast om föregående fråga har besvarats med "Ja, uppgifter från annan utredning".</p> <p>Ange i korta ordalag från vilket annan utredning det framkommer uppgifter om det tidsmässiga sambandet.</p>

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
28.	Har handläggaren tagit ställning till om det finns tillräcklig kunskap om att den skadliga inverkan i arbetet kan orsaka den specifika skadan?	1. Ja, med hjälp av FMR 2. Ja, på annat sätt 3. Nej	<p>Frågan ska endast besvaras om det finns skadliga faktorer i arbetet, alltså om fråga 9 har besvarats med något av "ja"-alternativen ("Ja, uppgifter från df", "Ja, uppgifter från arbetsplatsutredning" eller "Ja, uppgifter från annan utredning").</p> <p>Bedömningen att annan skadlig inverkan i arbetet än olycksfall kan orsaka en viss typ av skada ska bygga på vetenskapligt förankrad medicinsk grund. Det krävs inte full vetenskaplig bevisning. Besvär som på goda medicinska grunder kan antas ha orsakats eller försämrats av arbetet ska kunna godkännas som arbetsskador.</p> <p>Svara "Ja, med hjälp av FMR" om ärendet har tagits till FMR som har uttalat sig om vilken kunskap som finns angående om skadan kan ha orsakats av arbetet.</p> <p>Om ställningstagande har gjorts på annat sätt än via FMR ska du svara "Ja, på annat sätt".</p> <p>Om inget ställningstagande har gjorts till kunskapskravet ska du svara "Nej".</p>
Granskarens bedömning av utredningen i ärendet			
29.	Bedömer du att ärendet är tillräckligt utrett för att kunna ta ställning till om det föreligger en arbets-skada?	1. Ja 2. Nej	<p>För att besvara frågan ska du bedöma om underlaget och utredningen är tillräcklig i det enskilda ärendet för att kunna ta ställning till om det föreligger en arbetsskada. Du ska göra din bedömning utifrån den information som finns i ärendet. Alla kriterier som kan ligga till grund för en bedömning av vad som är en arbetsskada behöver inte vara aktuella att ta med i bedömningen i alla ärenden. Det är ärendets beskaffenhet som avgör vilka uppgifter som behövs för att kunna ta ställning till arbetsskadan.</p> <p>I förarbetena framkommer att man vid utredning av arbetsskador, som är en följd av annan skadlig inverkan än olycksfall, normalt behöver komplettera den skadades uppgifter med annan utredning såsom arbetsplatsutredning. FK ska alltså ha tilltro till dfs uppgifter men normalt inte stanna vid dessa i utredningen. Detta ska du ta hänsyn till vid bedömningen av om utredningen och underlaget är tillräckligt.</p> <p>Svara "Ja" om din bedömning är att det finns tillräcklig utredning i ärendet för att ta ställning till om det föreligger en arbetsskada.</p> <p>Svara "Nej" om din bedömning är att det saknas underlag eller uppgifter i ärendet till någon del, som behövs för att kunna ta ställning till om det föreligger en arbetsskada.</p>

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
30.	Vilken utredning eller bedömning anser du saknas för att kunna ta ställning till om det föreligger en arbetsskada?	1. Utredning med df om skadliga faktorer i arbetet 2. Utredning med arbetsgivaren om skadliga faktorer i arbetet 3. Utredning med df om exponeringens storlek 4. Utredning med arbetsgivaren om exponeringens storlek 5. Utredning om riskfaktorer utanför arbetet 6. Bedömning av konkurrerande orsaker 7. Uppgifter eller bedömning av dfs befintliga skick 8. Uppgifter om tidigare besvär 9. Uppgifter om tidssambandet 10. Medicinsk kunskap om besvären kan ha orsakats av arbetet 11. Annan utredning	Besvaras endast om du anser att ärendet inte är tillräckligt utrett, alltså om fråga 29 har besvarats med "nej". Ange samtliga alternativ där du anser är att det saknades utredning eller bedömningar i ärendet.
31.	Vilken annan utredning bedömer du saknas för att kunna ta ställning till om det föreligger en arbetsskada?	Fritext	Besvaras endast om svarsalternativ "Annan utredning" har angetts i fråga 30. Ange i korta ordalag vilken annan utredning du saknade i ärendet.

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
Frågor om bedömningen och beslutet			
32.	Skulle du göra samma bedömning av om det föreligger en arbetsskada som har gjorts i beslutet i ärendet?	1. Ja, helt 2. Ja, delvis 3. Nej	<p>Besvaras endast om svar "ja" på frågan om utredningen varit tillräcklig (fråga 29).</p> <p>Bifallsärenden:</p> <p>Svara "Ja, helt" om du instämmer i beslutet om att det föreligger en arbetsskada samt motiveringen till detta.</p> <p>Svara "Ja, delvis" om du instämmer i beslutet om att det föreligger en arbetsskada, men med en annan motivering.</p> <p>Svara "Nej" om du inte instämmer i beslutet om att det föreligger en arbetsskada. Alltså ska du svara "Nej" när beslutet är att det föreligger en arbetsskada, men din bedömning är att det inte föreligger en arbetsskada.</p> <p>Avslagsärenden:</p> <p>Svara "Ja, helt" om du instämmer i beslutet om att det inte föreligger en arbetsskada samt motiveringen till detta.</p> <p>Svara "Ja, delvis" om du instämmer i beslutet om att det inte föreligger en arbetsskada, men med en annan motivering.</p> <p>Svara "Nej" om du inte instämmer i beslutet om att det inte föreligger en arbetsskada. Alltså ska du svara "Nej" när beslutet är att det inte föreligger en arbetsskada, men din bedömning är att det föreligger en arbetsskada.</p>
33.	Beviljanden: Varför skulle du göra en annan bedömning än den som har beslutats?	1. Det finns inte skadliga faktorer i arbetet 2. Df har inte varit utsatt för de skadliga faktorerna i arbetet med tillräcklig varaktighet, intensitet eller omfattning 3. Det finns konkurrerande faktorer som har orsakat eller försämrat dfs besvär 4. För mycket hänsyn har tagits till dfs befintliga skick 5. Det finns inte tillräckligt tidssamband mellan exponeringen i arbetet och besvärens uppkomst 6. Det finns inte en kontinuerlig och medicinskt rimlig besvärsutveckling 7. Annan anledning	<p>Besvaras endast i beviljandeärenden (fråga 3 har besvarats med "beviljande") samt om svarsalternativ "Ja, delvis" eller "Nej" har angetts i föregående fråga.</p> <p>Ange samtliga alternativ till varför du gör en annan bedömning än den som gjorts i beslutet.</p> <p>Alternativen visar på din egen bedömning, alltså om din bedömning t.ex. är att du inte håller med om att det finns skadliga faktorer i dfs arbete svarar du "Det finns inte skadliga faktorer i arbetet" osv. T.ex. om du inte håller med om det beslut som har fattats i ett beviljande av livränta och orsaken är att du anser att det finns konkurrerande orsaker som väger tyngre än faktorerna i arbetet i bedömningen av vad som är den väsentliga skadeorsaken så ska du svara "Det finns konkurrerande faktorer som har orsakat eller försämrat dfs besvär".</p>

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
34.	Beviljanden: Av vilken annan anledning gör du en annan bedömning av om det föreligger en arbetsskada än den som har beslutats?	Fritext	Besvaras endast i beviljandearärenden samt om svarsalternativ "Annan anledning" har angetts i fråga 33. Ange i korta ordalag av vilken annan anledning du gör en annan bedömning av om det föreligger en arbetsskada än den som gjorts i beslutet.
35.	Avslag: Varför skulle du göra en annan bedömning än den som har beslutats?	1. Det finns skadliga faktorer i arbetet 2. Df har varit utsatt för skadliga faktorer i arbetet med tillräcklig varaktighet, intensitet samt omfattning 3. Det finns inte konkurrerande faktorer som har orsakat eller försämrat dfs besvär 4. För lite hänsyn har tagits till dfs befintliga skick 5. Det finns tillräckligt tidssamband mellan exponeringen i arbetet och besvärens uppkomst 6. Det finns en kontinuerlig och medicinskt rimlig besvärsutveckling 7. Annan anledning	Besvaras endast i avslagsärenden (fråga 3 har besvarats med "avslag") samt om svarsalternativ "Ja, delvis eller "Nej" har angetts i fråga 32. Ange samtliga alternativ till varför du gör en annan bedömning än den som gjorts i beslutet. Alternativen visar på din egen bedömning, alltså om din bedömning t.ex. är att du inte håller med i den bedömning som har gjorts om att det inte finns skadliga faktorer i arbetet, utan din bedömning är att det finns sådana ska du ange "Det finns skadliga faktorer i arbetet". T.ex. om du inte håller med om det beslut som har fattats i ett avslagsärende och orsaken är att du inte håller med om att det finns konkurrerande orsaker som väger tyngre än faktorerna i arbetet i bedömningen av vad som är den väsentliga skadeorsaken så ska du svara "Det finns inte konkurrerande faktorer som har orsakat eller försämrat dfs besvär".
36.	Avslag: Av vilken annan anledning gör du en annan bedömning av om det föreligger en arbetsskada än den som har beslutats?	Fritext	Besvaras endast i avslagsärenden samt om svarsalternativ "Annan anledning" har angetts i fråga 34. Ange i korta ordalag av vilken annan anledning du gör en annan bedömning av om det föreligger en arbetsskada än den som gjorts i beslutet.

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Kommentar
37.	Om den försäkrades uppgifter hade kompletterats med annan utredning såsom arbetsplatsutredning och om denna hade bekräftat att arbetsförhållandena var sådana som framgår av de uppgifter som df har lämnat – skulle du då göra samma bedömning som handläggaren av om det föreligger en arbetsskada?	1. Ja 2. Nej 3. Kan inte bedöma	<p>Besvaras endast i de ärenden som inte har bedömts ha tillräckliga underlag, alltså svarat "Nej" på fråga 29.</p> <p>Svara "Ja" om din uppfattning är att utredningen då hade bedömts vara tillräcklig och du då hade gjort samma bedömning som handläggaren av om det föreligger en arbetsskada.</p> <p>Svara "Nej" om din uppfattning är att utredningen då hade varit tillräcklig och du då hade gjort en annan bedömning än den som handläggaren har gjort av om det föreligger en arbetsskada.</p> <p>Svara "Kan inte bedöma" om din uppfattning är att det ändå hade saknats utredning för att du skulle kunna ta ställning till om det föreligger en arbetsskada.</p>
38.	Har du övriga kommentarer som inte fångats i granskningen?	Fritext	

I serien Rättslig uppföljning har följande skrifter publicerats sedan år 2016:

- 2016:1 Aktivitetsstöd vid sjukfrånvaro från ett arbetsmarknadspolitiskt program. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2016:2 Rehabiliteringsersättning. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2016:3 Sjukpenningärenden med förenklade läkarintyg. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2016:4 Etableringstillägg och bostadsersättning. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2016:5 Omprövning av sjukpenningbeslut. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2016:6 Aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2017:1 Förvaltningsrättslig kvalitet inom fyra förmåner. Sjukpenning, bilstöd, bostadsbidrag samt bostadsersättning inom etableringsersättningen. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2017:2 Graviditetspenning på grund av fysiskt ansträngande arbete. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2017:3 Sjukersättning. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2017:4 Assistansersättning. Omprövning enligt 51 kap. 12 § socialförsäkringsbalken. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2017:5 Sjukpenning. Den första sjukpenningrättsbedömningen och tillämpningen av rehabiliteringskedjan. Rättslig kvalitetsuppföljning
- 2017:6 Arbetsskador. Bedömningen av arbetskada vid annan skadlig inverkan i arbetet. Rättslig kvalitetsuppföljning